

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (м. Вінниця)**

МИХАЙЛИШИН ЛІЛІЯ ІВАНІВНА

УДК 330.341:339.9

**СИСТЕМНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство
і міжнародні економічні відносини

Автореферат
на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Вінниця – 2016

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі міжнародної економіки Донецького національного університету Міністерства освіти і науки України (м. Вінниця).

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор
Макогон Юрій Володимирович,
Донецький національний університет
Міністерства освіти і науки України
(м. Вінниця), завідувач кафедри міжнародної
економіки, Заслужений діяч науки і техніки
України

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор **Булатова Олена Валеріївна,**
Маріупольський державний університет Міністерства освіти і науки України,
професор кафедри міжнародної економіки;

доктор економічних наук, професор **Сазонець Ольга Миколаївна,**
Національний університет водного господарства та природокористування
Міністерства освіти і науки України, (м. Рівне), завідувач кафедри
міжнародної економіки;

доктор економічних наук, професор **Тараненко Ірина Всеволодівна,**
ПВНЗ «Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля», завідувач
кафедри міжнародного маркетингу.

Захист дисертації відбудеться 27 серпня 2016 р. об 11 годині на
засіданні спеціалізованої вченої ради Д11.051.03 у Донецькому
національному університеті за адресою: 21007, м. Вінниця, вул. Академіка
Янгеля, 4.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Донецького
національного університету за адресою: 21021, м. Вінниця, вул. 600-річчя, 21.

Автореферат розісланий «___» липня 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
к.е.н.

С.П. Ланська

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Провідними тенденціями сучасного етапу світогосподарського розвитку виступають транснаціоналізація економічної діяльності та перетворення інновацій на визначальний чинник міжнародної економічної взаємодії. Зростання ролі інноваційного фактора спричинило посилення інноваційної активності ТНК і формування якісно нових підходів до інноваційного забезпечення процесу транснаціоналізації.

Одночасно швидкі економічні і технологічні зміни, що відбуваються у світовому господарстві, спричиняють виникнення якісно нових проявів транснаціоналізації, що зумовлює об'єктивну потребу у трансформаціях інноваційного забезпечення транснаціоналізації світової економіки, які б не лише сприяли експансії міжнародного корпоративного сектору, а й формували передумови безперервного поступального зростання національних економік в умовах зростання міжнародної конкуренції.

Дослідження процесів трансформаційного розвитку світової економіки здійснюють такі вітчизняні і зарубіжні вчені, як Дж. Акерлоф, І. Валлерстайн, А. Гідденс, М. Кастельс, К. Оме, Д. Розенау, Д. Томпсон, Д. Харві, В. Базилевич, О. Білорус, О. Булатова, А. Гальчинський, В. Геєць, Р. Заблоцька, Д. Лук'яненко, Ю. Макогон, С. Мочерний, В. Новицький, В. Омельченко, Ю. Пахомов, А. Філіпенко, Ю. Чентуков та ін.

Проблемам транснаціоналізації присвячено праці Г. Боуена, Т. Джонса, К. Девіса, А. Керолла, Т. Левітта, Л. Престона, С. Сакса, М. Фрідмана, К. Хокертса, С. Хоссейні, А. Кредісова, Т. Орехової, О. Плотнікова, О. Рогача, Л. Руденко-Сударевої, С. Якубовського та ін.

Питання розвитку міжнародної інноваційної діяльності висвітлено в наукових працях таких вчених, як Р. Грант, Дж. Даннінг, Ф. Котлер, Ж. Ламбен, А. Лундвалл, А. Маршалл, Г. Менш, Дж. Мур, Р. Нельсон, М. Портер, А. Рагман, Д. Сакс, К. Фрімен, Ф. Хайєк, Б. Хендерсон, А. Чандлер, Й. Шумпетер, І. Бузько, М. Корж, Ю. Орловська, О. Сазонець, І. Тараненко, І. Хаджинов та ін.

Незважаючи на достатньо велику кількість праць з викладеної проблематики, недостатньо дослідженими залишаються питання системного забезпечення трансформації транснаціоналізації з використанням інноваційних важелів як провідного драйвера світогосподарського розвитку, що зумовило вибір теми дисертаційної роботи, визначення мети та змістовної спрямованості дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до напрямів науково-дослідної роботи кафедри міжнародної економіки Донецького національного університету МОН України за держбюджетною темою «Розвиток старопромислового регіону на засадах інноваційної стратегії та трансферту знань» (номер держреєстрації 0111U009621), в рамках якої досліджено формування новітніх імперативів інноваційного розвитку у світовій економіці; Науково-дослідного інституту інноваційного розвитку та державотворення Тернопільського національного економічного університету МОН України за держбюджетною темою «Маркетингові технології на ринку товарів і послуг» (номер держреєстрації 0113U007882), в рамках якої визначено особливості сучасного етапу міжнародного науково-технічного співробітництва; Івано-Франківського навчально-наукового інституту менеджменту Тернопільського національного економічного університету МОН України за госпдоговірними темами:

«Розробка синергетичної моделі розвитку ПОА «Нове життя» (номер держреєстрації 0113U008150), в рамках якої досліджено синергетичний характер інноваційного розвитку, окреслено чинники синергізму інноваційного розвитку; «Оптимізація фінансово-організаційного механізму функціонування ТзОВ «Українська мікрофінансова мережа» на ринку мікрокредитування» (номер держреєстрації 0113U008148), в рамках якої досліджено зарубіжний досвід активізації інноваційної діяльності на мікрорівні; «Удосконалення розрахункових операцій ТзОВ «Вантаж плюс» при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності» (номер держреєстрації 0114U006372), в рамках якої визначено чинники моделювання оптимізації економічних інтересів суб'єктів інноваційного розвитку; «Удосконалення системи маркетингових досліджень ТзОВ «Компанія Темп» на ринку нерухомості» (номер держреєстрації 0115U004823), в рамках якої проаналізовано особливості міжнародного науково-технічного співробітництва в маркетинговому сегменті.

Мета і задачі дослідження. *Метою* дисертаційної роботи є розробка теоретико-методологічних основ дослідження системної трансформації транснаціоналізації і на цій основі – цілісної наукової концепції системної трансформації інноваційного забезпечення транснаціоналізації світової економіки на сучасному етапі світогосподарського розвитку.

Відповідно до мети дослідження поставлено та вирішено такі *задачі*:

- дослідити теоретичні основи транснаціоналізації світової економіки;
- проаналізувати методологічні засади трансформаційних процесів транснаціоналізації економічної діяльності на сучасному етапі світогосподарського розвитку;
- визначити системно-структурне забезпечення транснаціоналізації світової економіки;
- ідентифікувати базисні складові та імперативи інноваційного розвитку світової економіки;
- встановити визначальні риси міжнародного науково-технічного співробітництва як основи інноваційного розвитку світової економіки;
- визначити системні наслідки інноваційного розвитку світової економіки;
- ідентифікувати системний характер перетворень транснаціоналізації в новітніх імперативах інноваційного розвитку;
- охарактеризувати становлення парадигми розвитку транснаціоналізації світової економіки в контексті міжнародного науково-технічного співробітництва;
- проаналізувати інвестиційно-інноваційне забезпечення транснаціоналізації економічної діяльності;
- визначити особливості сучасного етапу міжнародного науково-технічного співробітництва за участю ТНК;
- встановити особливості прояву синергетичного характеру транснаціоналізації на сучасному етапі розвитку світової економіки;
- охарактеризувати трудові ресурсні трансформації інноваційного забезпечення транснаціоналізації економічної діяльності;
- здійснити моделювання оптимізації економічних інтересів суб'єктів транснаціоналізації в умовах інноваційного розвитку;
- розробити концептуально-організаційний механізм системної трансформації інноваційного забезпечення транснаціоналізації світової економіки;

– визначити стратегічні напрями активізації участі України в процесах міжнародної інноваційної взаємодії.

Об'єктом дослідження є процеси системної трансформації інноваційного забезпечення транснаціоналізації світової економіки.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні, науково-методичні й організаційно-економічні імперативи трансформації інноваційного забезпечення транснаціоналізації світової економіки з урахуванням системного характеру даного процесу.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження виступають фундаментальні положення економічної теорії, наукові праці провідних зарубіжних і вітчизняних вчених в області дослідження проблем транснаціоналізації та міжнародної інноваційної діяльності.

Для досягнення поставленої мети дисертаційної роботи використано діалектичний метод наукового пізнання, а також комплекс загальнонаукових та спеціальних методів, які забезпечили концептуальну єдність дослідження: метод логічного і історичного аналізу (для розробки еволюційної моделі транснаціоналізації економічної діяльності); абстрактно-логічного аналізу (для аналізу методологічних засад трансформаційних процесів транснаціоналізації економічної діяльності); порівняльного аналізу (для аналізу інвестиційно-інноваційного забезпечення транснаціоналізації економічної діяльності); структурного аналізу (для розробки структурної схеми трансформації транснаціоналізації економічної діяльності); системного аналізу (для визначення системно-структурного забезпечення транснаціоналізації світової економіки; ідентифікації системних наслідків інноваційного розвитку світової економіки); узагальнення (для аналізу становлення парадигми розвитку транснаціоналізації світової економіки в контексті міжнародного науково-технічного співробітництва); статистичного аналізу (для аналізу інвестиційно-інноваційного забезпечення транснаціоналізації економічної діяльності); економіко-математичного аналізу (для здійснення моделювання оптимізації економічних інтересів суб'єктів транснаціоналізації в умовах інноваційного розвитку) та ін.

Інформаційну базу дослідження становлять офіційні матеріали та публікації міжнародних організацій, зокрема комісій ООН, Всесвітнього економічного форуму, Організації економічного співробітництва та розвитку, Світового банку, а також Закони України, Укази Президента України, постанови Верховної Ради України, нормативні документи Кабінету Міністрів України, дані Державної служби статистики України, інформаційні та аналітичні матеріали національних та зарубіжних інституцій та рейтингових агентств.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає у розробці концептуально-методологічного забезпечення системно-структурного регулювання транснаціоналізації на основі визначення системних імперативів трансформації інноваційного забезпечення транснаціоналізації світової економіки.

Основні наукові результати, які характеризують новизну наукового дослідження:

вперше:

визначено новий напрям наукового дослідження, сутність якого полягає у розробці системно-методологічного та концептуально-організаційного апарату забезпечення трансформації транснаціоналізації світової економіки в інноваційно-синергетичних імперативах розвитку світогосподарських відносин;

розроблено *концепцію системної трансформації інноваційного забезпечення транснаціоналізації світової економіки*, в основу якої покладено розуміння *інноваційного забезпечення транснаціоналізації економічної діяльності* як комплексу системних дій, спрямованих на реалізацію ринкового та інноваційного потенціалу транснаціональних корпорацій, який передбачає діагностику зовнішнього середовища ТНК (з метою оцінки сфери конкуренції), ідентифікацію змістовної наповненості чинників зовнішнього середовища ТНК (економічного, ринкового, політичного, екологічного, соціально-культурного, технологічного, міжнародного спрямування), визначення системи цілей інноваційного розвитку ТНК (ринкових, виробничих, соціальних, організаційно-управлінських, фінансових), розробку системи інформаційного забезпечення інноваційної діяльності ТНК (вихідна інформація, результативна інформація, методичне забезпечення інформаційного аналізу), що у підсумку призводить до активізації міжнародних внутрішньофірмових і міжфірмових господарських зв'язків інноваційного спрямування через використання важелів і організаційних форм транснаціональної економічної взаємодії; зміст даної концепції втілено в *механізмі інноваційного забезпечення транснаціоналізації економічної діяльності та концептуально-організаційному механізмі системної трансформації інноваційного забезпечення транснаціоналізації світової економіки*;

запропоновано *концептуально-синергетичний підхід до регулювання транснаціоналізації*, який передбачає здійснення лібералізації міжнародного багатостороннього і двостороннього співробітництва на методологічній базі синергетики (у відповідності до якої сучасне світове господарство представляє собою багаторівневу систему економічно, технологічно і соціально обумовлених нелінійних мережових взаємодій, що виключає стабільність, регулярність і лінійну передбачуваність процесів транснаціоналізації в силу їх перманентно інноваційного характеру, та впливає на спосіб взаємодії суб'єктів транснаціоналізації відповідно до принципів нелінійності, відкритості, самоорганізованості), і зміст якого відображено в *концептуальній схемі трансформації регулювання транснаціоналізації на сучасному етапі розвитку світової економіки*, яка втілює синергетичні імперативи транснаціональної діяльності;

введено у науковий обіг поняття *інноваційного клімату*, під яким запропоновано розуміти цілеспрямований комплекс умов (матеріальних, фінансових, трудових, інформаційних, організаційних), необхідних для здійснення інноваційної діяльності на різних рівнях, що забезпечує перехід економічної системи (міжнародного, макро-, макrorівня) на інноваційну модель розвитку через реалізацію таких можливостей: виробництво нових або удосконалення наявних видів продукції та послуг; кадрові інновації; управлінські інновації; ринкові інновації; придбання ноу-хау, патентів; фінансово-податкові преференції; державно-приватне партнерство; комерціалізація технологій тощо;

удосконалено:

організаційно-економічні засади розвитку транснаціоналізації, а саме обґрунтовано, що чинники, пов'язані з формуванням трудових ресурсного забезпечення ТНК, мають перетворитись на внутрішні механізми саморозвитку корпорацій, що передбачає здійснення безперервного внутрішнього трудових ресурсного аудиту та обов'язкової попередньої трудових ресурсної експертизи стратегічних і оперативних проектів розвитку ТНК з метою випереджаючого формування відповідності трудових ресурсного забезпечення вимогам інноваційного типу розвитку ТНК (як необхідної умови формування конку-

рентоспроможності ТНК у глобалізованій економіці); розроблено *структурну схему внутрішніх механізмів саморозвитку корпорацій*, яка є втіленням викладеного підходу;

системологічні засади дослідження інноваційного розвитку світової економіки, а саме на основі ідентифікації ознак системного характеру інноваційного розвитку обґрунтовано необхідність випереджального підходу до продукування інновацій в рамках міжнародних компаній, розроблено *структурну схему формування потреб у пріоритетних інноваціях у міжнародному економічному середовищі*, в якій втілено індикатори оцінювання розвитку міжнародного науково-технічного співробітництва (економічні, науково-технічні, соціальні індикатори, індикатори технічної ефективності);

методологічні основи дослідження транснаціоналізації, а саме на основі ідентифікації *провідних ознак трансформаційних процесів транснаціоналізації економічної діяльності* (зміна характеру участі країн і підприємств у міжнародному поділі праці; розвиток форм міжнародного виробництва ТНК; більш високий рівень інтернаціоналізації виробництва і капіталу; активізація форм міжнародної економічної діяльності), розроблено *структурну схему трансформації транснаціоналізації економічної діяльності*, яка відображає процеси поелементної та функціональної трансформації ТНК;

концептуальні основи дослідження транснаціоналізації, а саме виходячи з того, що діяльність сучасних ТНК представляє собою *соціотехнічну систему*, яка взаємодіє із суспільною та екологічною системами, розроблено *концептуальну схему взаємодії параметрів інноваційного розвитку ТНК* (параметри виробничого процесу, параметри ринкового середовища, параметри науково-технічного прогресу, екологічні параметри); обґрунтовано, що вказана взаємодія надає ТНК *загальносистемних властивостей*, якими не володіє жодна із вказаних систем окремо (здатність до самоорганізації і саморозвитку; мотивація цілеспрямованої діяльності, у тому числі мотивація праці та інноваційного розвитку тощо);

теоретико-методологічні засади дослідження трудових ресурсного забезпечення транснаціоналізації, а саме висунуто та підтверджено *гіпотезу*, що хоча в результаті конкуренції за людські ресурси транснаціональні корпорації здобувають монопольне володіння об'єктом конкуренції (людськими ресурсами необхідної якості), а менш потужні гравці витісняються з даного сегменту конкуренції, останні, зберігаючи конкурентний потенціал в боротьбі за інші об'єкти (які не є сферою інтересів ТНК), створюють передумови забезпечення стабільності розвитку міжнародної економічної системи (на користь справедливості даної гіпотези говорить виникнення явища транснаціоналізації малого бізнесу як результату розвитку міжнародної міжфірмової кооперації);

кількісно-аналітичний інструментарій дослідження транснаціоналізації, а саме розроблено *економіко-математичну модель оптимізації економічних інтересів суб'єктів транснаціоналізації в умовах інноваційного розвитку*, яка дозволяє ідентифікувати умови збалансування максимально можливих корисностей суб'єктів транснаціоналізації при оптимальному використанні ресурсів, а також визначити шляхи забезпечення оптимального рівня державного регулювання процесів транснаціоналізації економічної діяльності (протекціоністського чи лібералізаційного характеру);

отримали подальшого розвитку:

теоретичні засади дослідження інноваційного розвитку світової економіки, а саме встановлено *синергетичний характер інноваційного розвитку*, ідентифіковано *чинники синергізму* інноваційного розвитку (можливість суміщення ланок

технологічних ланцюгів; можливість суміщення певних процесів життєвих циклів продукції/технології; можливість суміщення окремих функцій і завдань управління та ін.), на основі чого висунуто та підтверджено *гіпотезу*, що чим вищою є очікувана нестабільність і жорсткість конкуренції на світових ринках, тим більшою мірою успішність компанії, що здійснює міжнародну економічну діяльність, буде залежати від наявності позитивного ефекту синергізму інновацій;

організаційно-економічні основи інноваційного забезпечення транснаціоналізації, а саме на основі ідентифікації *поліцентричного характеру моделі інноваційної політики ТНК* обґрунтовано, що *інноваційне забезпечення транснаціоналізації економічної діяльності* представляє собою, у широкому розумінні, забезпечення структурних зрушень в процесі економічної діяльності ТНК, країн базування та приймаючих країн в напрямі підвищення їх технологічного рівня, у вузькому розумінні – науково-дослідне забезпечення довгострокових програм інноваційного розвитку (реалізацію інноваційних програм), створення механізму фінансування нововведень, створення програми інформаційного забезпечення продукування інновацій;

системно-структурні засади дослідження впливу ТНК на світовий інноваційний розвиток, а саме на основі розробки *еволюційної моделі транснаціоналізації економічної діяльності*, ідентифікації складових системно-структурного забезпечення транснаціоналізації світової економіки (переваги володіння і доступу до природних ресурсів, капіталу та результатів НДДКР; горизонтальна і вертикальна диверсифікація; можливість оптимального покрайнового розміщення структурних підрозділів; акумулювання капіталу в рамках ТНК та ін.) висунуто *гіпотезу*, що оскільки отримання надприбутків ТНК є можливим лише при цілеспрямованому формуванні структури виробництва у відповідності до попиту на продукцію і наявними виробничими потужностями, формування попиту на продукцію до початку її виробництва з урахуванням потреб світового ринку, і відповідно територіально-структурні рамки, створювані корпораціями, стають необхідними умовами функціонування ТНК;

понятійно-категорійний апарат дослідження транснаціоналізації, а саме надано авторське визначення поняття *транснаціоналізація світової економіки* – процес розширення міжнародної діяльності компаній та установ промислового, фінансового спрямування, сфери послуг, їх вихід за рамки географічних кордонів країн, що призводить до перетворення національних компаній у транснаціональні за рахунок поглинання компаній інших країн, створення спільних компаній, залучення іноземних інвестицій, довгострокової науково-технічної кооперації тощо, – що призводить до отримання доступу до додаткових джерел фінансового капіталу, нових технологій та інновацій, сучасного організаційно-управлінського досвіду.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретико-методологічні положення, висновки та науково-практичні рекомендації дисертаційної роботи становлять наукове підґрунтя розробки цілісної наукової концепції системної трансформації інноваційного забезпечення транснаціоналізації світової економіки на сучасному етапі світогосподарського розвитку.

Наукові результати, висновки і рекомендації проведеного дослідження впроваджено на державному, регіональному і виробничому рівнях:

на державному рівні: в діяльності Комітету Верховної Ради України з питань аграрної політики та земельних відносин (довідка № 0001391 від 17.02.2016 р.) –

структурна схема формування потреб у пріоритетних інноваціях у міжнародному економічному середовищі;

на регіональному рівні: в діяльності Івано-Франківської обласної державної адміністрації: Департаменту промисловості та інфраструктури (довідка № 02.1-23/516 від 29.04.2016 р.) – результати аналізу базисних складових та імперативів інноваційного розвитку світової економіки, Управління міжнародного співробітництва, євроінтеграції, туризму та інвестицій (довідка № 11/01/01.1/2-16 від 10.05.2016 р.) – результати аналізу стану і напрямків розвитку міжнародного науково-технічного співробітництва; Департаменту міжнародного співробітництва та регіонального розвитку Вінницької обласної державної адміністрації (довідка № 23-7-04/316 від 15.03.2016 р.) – результати аналізу напрямків науково-технічного співробітництва країн світової економіки; Івано-Франківської торгово-промислової палати (довідка № 118/1-05/16 від 11.05.2016 р.) – результати оцінки динаміки та географічного розподілу глобальних потоків ПІІ; Донецької Торгово-промислової палати (м. Маріуполь) (довідка № 314/06.04-04 від 15.09.2015 р.) – результати дослідження особливостей трансформаційного розвитку національних інноваційних систем;

на виробничому рівні: в діяльності Концерну «Галнафтогаз» (довідка № 17/03 від 22.03.2016 р.) – результати аналізу стану і напрямків транснаціоналізації економіки України; ТОВ «Штерн Агро» (довідка № 121/1 від 27.01.2016 р.) – результати аналізу стану і напрямків міжнародного науково-технічного співробітництва; ДП «ВО «Карпати» (довідка № 273/500-052016 від 12.05.2016 р.) – пропозиції щодо системного моніторингу наслідків інноваційної трансформації транснаціоналізації світової економіки.

Результати дисертаційної роботи використовуються також у навчальному процесі Івано-Франківського навчально-наукового інституту менеджменту Тернопільського національного економічного університету МОН України при викладанні дисциплін «Міжнародна інвестиційна діяльність», «Інноваційний розвиток підприємства», «Стратегічне управління» та ін. (довідка № 32/1 від 27.01.2016 р.), а також Донецького національного університету МОН України (м. Вінниця) при розробці навчально-методичних комплексів та викладанні дисциплін «Інтелектуальна власність», «Міжнародні стратегії економічного розвитку», «Транснаціональні компанії» (№ 29/01-08/01.13 від 11.02.2016 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є результатом самостійних наукових досліджень автора, в якій викладено авторський підхід щодо розробки положень організаційно-концептуального забезпечення системної трансформації інноваційного забезпечення транснаціоналізації світової економіки. Наукові ідеї, положення та результати дослідження, що викладені в дисертації, отримано дисертантом самостійно. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використано лише ті ідеї та положення, які є результатом власних розробок автора.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати досліджень, викладені у дисертаційній роботі, доповідались і отримали схвалення на 16 міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях і семінарах: «Проблеми розвитку зовнішньоекономічних зв'язків і залучення іноземних інвестицій: регіональний аспект» (м. Донецьк – м. Святогірськ, 2011–2013 рр.), «Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна

ідентичність та тенденції глобалізації» (м. Тернопіль, 2011, 2013–2015 рр.), «Міжнародна економіка у XXI столітті» (м. Тернопіль, 2013 р.), «Особенности развития регионов Украины в новых экономических условиях» (м. Сімферополь, 2012–2013 рр.), «Соціально-економічні проблеми України в глобальному просторі» (м. Чернівці, 2012 р.), «Посткризовий розвиток світової економіки та України» (м. Тернопіль, 2012 р.), «Формування мереж прикордонного співробітництва України» (м. Чернівці, 2011 р.), «Економіка та менеджмент: перспективи розвитку» (м. Суми, 2011 р.), «Участь України у глобалізаційних процесах» (м. Сімферополь, 2011 р.), «Освіта і наука XXI століття» (м. Івано-Франківськ, 2011 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 49 наукових праць загальним обсягом 128,73 д.а., з яких особисто автору належить 88,22 д.а., у тому числі 2 монографії загальним обсягом 30,2 д.а., з яких особисто автору належить 22,7 д.а., 5 одноосібних статей у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз, загальним обсягом 2,47 д.а., 20 статей у наукових фахових виданнях загальним обсягом 10,56 д.а., з яких особисто автору належить 8,65 д.а., 7 навчально-методичних комплексів загальним обсягом 82,4 д.а., з яких особисто автору належить 52,1 д.а.

Структура й обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел з 430 найменувань. Загальний обсяг роботи становить 412 сторінок друкованого тексту. Дисертація містить 42 таблиці на 39 сторінках, 52 рисунки на 43 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено мету і задачі дослідження, його предмет і об'єкт, наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У **першому розділі** «*Теоретико-методологічні детермінанти феномену транснаціоналізації світової економіки*» досліджено теоретичні основи транснаціоналізації світової економіки; проаналізовано методологічні засади трансформаційних процесів транснаціоналізації економічної діяльності на сучасному етапі світогосподарського розвитку; визначено системно-структурне забезпечення транснаціоналізації світової економіки.

На сучасному етапі світогосподарського розвитку транснаціоналізація економіки (як процес включення в структуру національних відтворювальних комплексів діяльності іноземних корпорацій) призводить до виникнення нових різнорівневих взаємозалежностей, оскільки все більша частина країнових ресурсів, виробничих потужностей різних галузей національних економік включаються в сферу транснаціональної діяльності, визначаючи місце країн у міжнародному розподілі праці.

В результаті дослідження теоретичних основ транснаціоналізації світової економіки (К. Акамацу, Р. Бакклі, О. Булатова, Дж. Бхаваті, Р. Вернон, Дж. Гелбрейт, Р. Коуз, Т. Левіт, К. Оме, Р. Робінсон, Дж. Робінсон, О. Сазонець, П. Самуельсон, І. Тараненко, Л. Тернер, С. Хаймер, А. Гальчинський, В. Геєць, Л. Кирєєв, Ю. Макогон, Т. Орехова, Ю. Пахомов, В. Рокоча, О. Рогач, Л. Руденко-Сударєва, А. Філіпенко та ін.) здійснено *узагальнення теоретичних підходів до проблем виникнення ТНК* (формування різноманітних теорій транснаціоналізації обумовлено значною кількістю

чинників формування даного процесу) визначено *основні мотиви транснаціональної діяльності компанії* (прагнення до більш дешевих і більш якісних факторів виробництва; вихід на нові ринки; зниження рівня конкуренції за рахунок придбання активів іноземних компаній; можливість досягти ефекту масштабів виробництва).

Ідентифіковано *об'єктивні основи транснаціоналізації* як феномену сучасного етапу розвитку світового господарства: поглиблення інтернаціоналізації виробництва, науки, техніки; підвищення ролі коопераційних зв'язків і набуття ними міжнародного характеру; формування суб'єктами господарювання різних країн спільних науково-виробничих структур; широке використання в процесі управління міжнародними господарськими структурами інформаційних і телекомунікаційних технологій.

На основі проведеного дослідження зроблено висновок, що *транснаціоналізація світової економіки* представляє собою процес розширення міжнародної діяльності компаній та установ промислового, фінансового спрямування, сфери послуг, їх вихід за рамки географічних кордонів країн, що призводить до перетворення національних компаній у транснаціональні за рахунок поглинання компаній інших країн, створення спільних компаній, залучення іноземних інвестицій, довгострокової науково-технічної кооперації тощо, – що призводить до отримання доступу до додаткових джерел фінансового капіталу, нових технологій та інновацій, сучасного організаційно-управлінського досвіду. Розроблено *еволюційну модель транснаціоналізації економічної діяльності* (рис. 1).

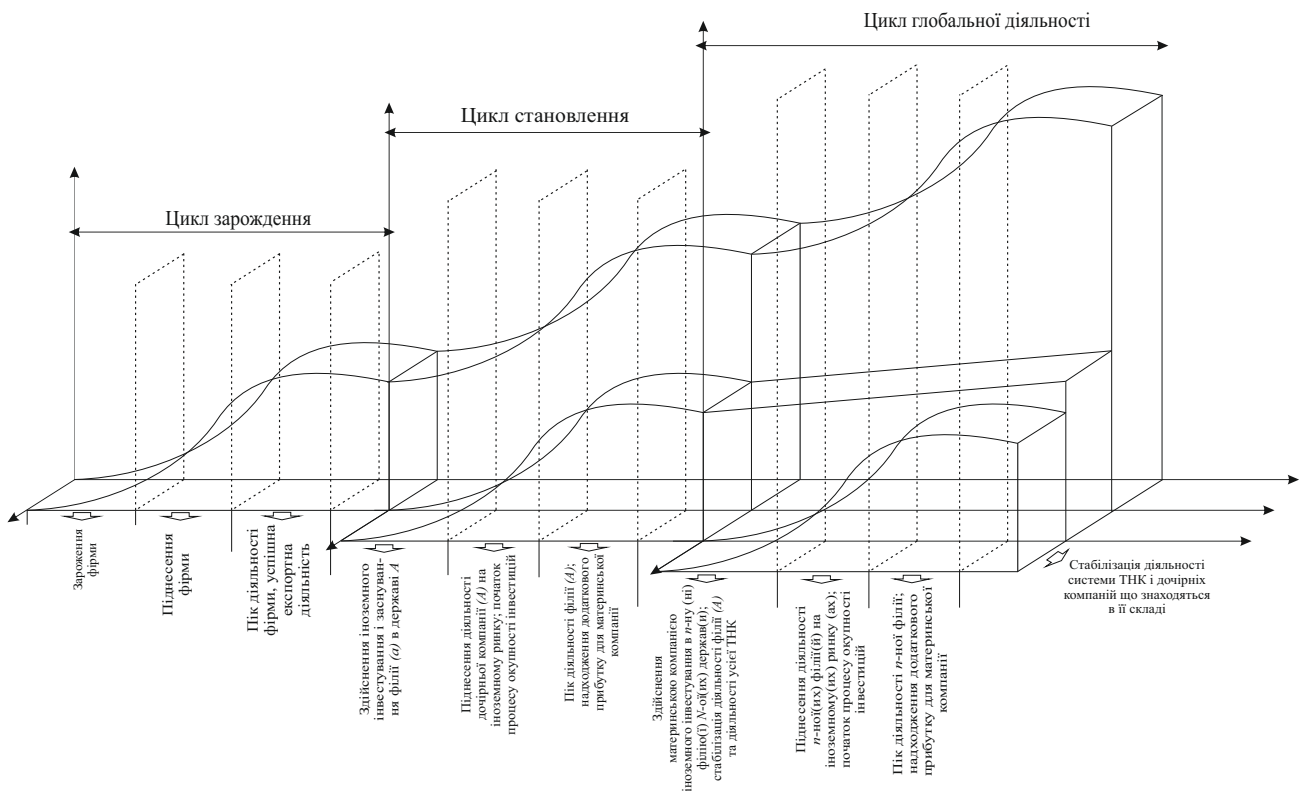

Рис. 1. Еволюційна модель транснаціоналізації економічної діяльності

На основі узагальнення наявних підходів до дослідження сутності ТНК (технологічна концепція, теорія монополістичних переваг, теорія олігополістичного захисту, теорія інтерналізації, еkleктична теорія, теорія шляхів інвестиційного розвитку націй та ін.) зроблено висновок, що *транснаціональна компанія* – це суб'єкт господарювання, який має вихідну країнову приналежність та здійснює свою діяльність на міжнародному ринку шляхом формування зарубіжних активів

(заснування дочірніх компаній, відкриття закордонних філій, злиттів і поглинань тощо) з метою отримання найбільш вигідних умов господарської діяльності, максимізації прибутку компанії та підвищення впливу на певну сферу економіки (або декілька сфер) у міжнародному масштабі. Таким чином, діяльність ТНК має наднаціональний характер, призводить до формування наддержавних господарських зв'язків та, на відміну від звичайних корпорацій, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, ТНК переносить за кордон не товар, а процес вкладання капіталу, поєднуючи його із закордонною робочою силою в рамках міжнародного виробництва.

Виділено *кількісні* (обсяг річного обороту не менше 1 млрд. дол. США; наявність філій та/або дочірніх компаній не менше ніж в 6 країнах світу; частка закордонних активів – 25–30 % у загальній вартості активів; частка зовнішніх надходжень із зовнішніх ринків – 1/5–1/3 загального обсягу обороту компанії) та *якісні* (поведінка компанії; стратегія менеджменту компанії; одночасна орієнтація на внутрішнє і зовнішнє середовище; відносини з клієнтами і конкурентами) ознаки ТНК.

В результаті аналізу етапізації транснаціоналізації економічної діяльності здійснено систематизацію ТНК за організаційно-юридичними формами: колоніально-сировинні ТНК першого покоління (переважно картелі, синдикати, трести); ТНК другого покоління (переважно трести); ТНК третього покоління (переважно концерни і конгломерати); глобальні ТНК четвертого покоління (переважно холдинги); глобальні ТНК п'ятого покоління (інноваційно орієнтовані холдинги). Зроблено висновок, що на сучасному етапі провідними драйверами розвитку транснаціоналізації виступають наука та інноваційна діяльність, що перетворює ТНК на головних генераторів наукових ідей, нових технологій і концепцій їх розповсюдження, сприяючи становленню конвергентної економічної системи у світовому масштабі.

Виходячи з того, що вирішальним чинником забезпечення ефективності діяльності ТНК (рис. 2) виступає міжнародне виробництво товарів і послуг (випуск продукції на основі інтернаціоналізації ресурсів, виробництва і міжнародного поділу праці), ідентифіковано *провідні ознаки трансформаційних процесів транснаціоналізації економічної діяльності* на сучасному етапі світогосподарського розвитку: зміна характеру участі країн і підприємств у міжнародному поділі праці (що знаходить прояв в інтернаціоналізації науково-технічного прогресу і виробництва); розвиток форм міжнародного виробництва ТНК (які беруть участь у міжнародному внутрішньофірмовому кооперуванні); більш високий рівень інтернаціоналізації виробництва і капіталу (внаслідок поширення масштабів діяльності ТНК); активізація форм міжнародної економічної діяльності (що сприяють інтернаціоналізації світової економіки). Розроблено *структурну схему трансформації транснаціоналізації економічної діяльності* (рис. 3).

Зроблено висновок, що в результаті активізації процесів транснаціоналізації геополітичні імперативи світогосподарського розвитку поступаються місцем геоекономічним імперативам: великі ТНК є головними суб'єктами світових товарних ринків (під їх впливом знаходяться основні пропорції світового виробництва і збуту товарів); ТНК є координаторами світових цін на товари; ТНК перетворились, поряд з національними державами, в реальних суб'єктів економічних відносин. Виділено *характерні ознаки ТНК* на сучасному етапі розвитку світової економіки: високі темпи зовнішньої експансії; перебудова організаційної й виробничої структур під впливом НТП; формування системи міжфірмових зв'язків; участь у спекулятивних операціях на світових ринках.

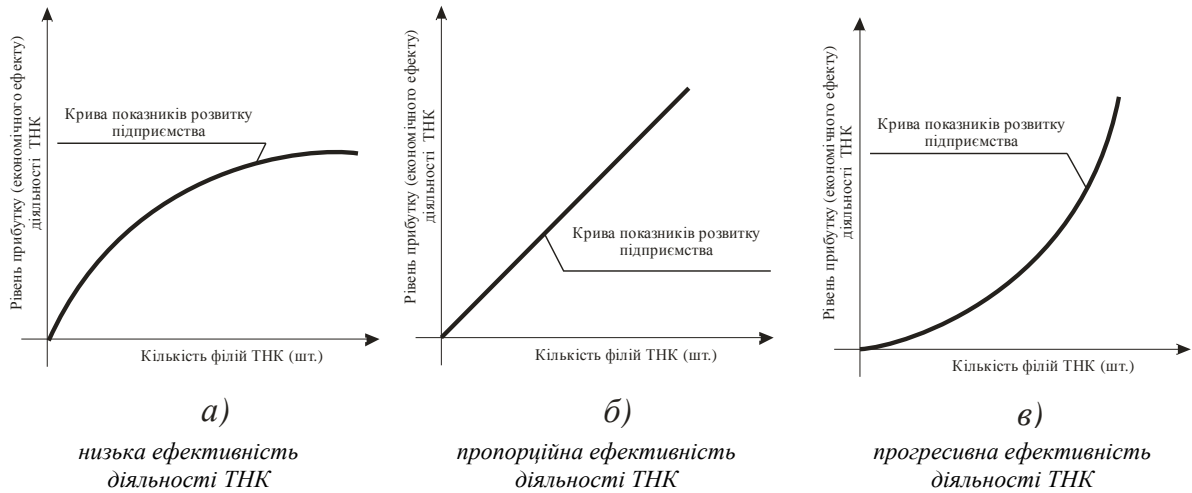

Рис. 2. Рівні ефективності транснаціоналізації економічної діяльності

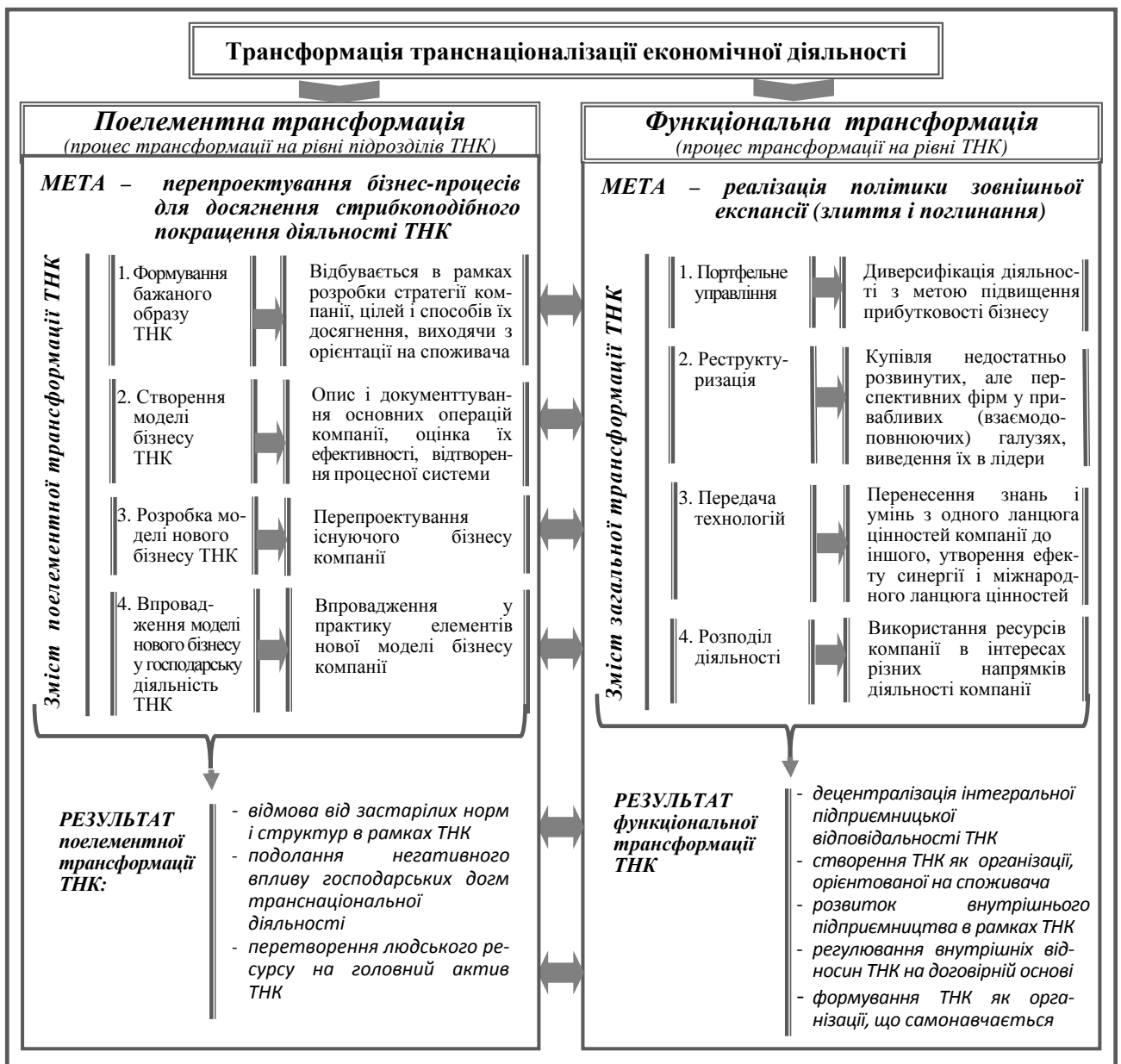

Рис. 3. Структурна схема трансформації транснаціоналізації економічної діяльності

Визначено напрямки впливу ТНК на динаміку світового економічного розвитку: формування рівня та структури міжнародної конкурентоспроможності країн на світовому ринку товарів і послуг; провідна роль ТНК у забезпеченні руху капіталів та прямому іноземному інвестуванні; концентрація в рамках ТНК найбільш наукоємних виробництв внаслідок їх визначальної ролі у створенні та передачі інновацій; створення міжнародного ринку праці в результаті розширення та прискорення трудової міграції та забезпечення конвергенції професійної підготовки.

Встановлено провідну роль інноваційної складової у системно-структурному забезпеченні транснаціоналізації світової економіки (на 500 найбільших ТНК припадає 4/5 патентів і ліцензій на нову техніку, технології і ноу-хау; в рамках ТНК здійснюється близько 75–80 % загальносвітового обсягу наукових досліджень і розробок; ТНК реалізують 80 % продукції електроніки та хімічної промисловості, 95 % – фармацевтики, 76 % – продукції машинобудування), внаслідок чого на сучасному етапі транснаціональні компанії виступають міжнародним регулятором світового виробництва та розподілу продукції (контролюючи до половини промислового виробництва у світовій економіці, 2/3 міжнародної торгівлі, на підприємствах ТНК зайнято 75 млн. чол.), рушійною силою забезпечення і підвищення міжнародної конкурентоспроможності країн. Одночасно підкреслено *дуалістичний характер* впливу ТНК на світовий інноваційний розвиток: з одного боку, ТНК є результатом інтенсивного розвитку міжнародної інноваційної сфери; з іншого – ТНК виступають потужним механізмом впливу на вказану сферу, формуючи нові та удосконалюючи наявні інновації.

На основі ідентифікації складових системно-структурного забезпечення транснаціоналізації світової економіки (переваги володіння і доступу до природних ресурсів, капіталу і результатів НДДКР; горизонтальна і вертикальна диверсифікація; можливість оптимального покраїнового розміщення структурних підрозділів; акумулювання капіталу в рамках ТНК; близькість до споживачів; здатність подовжувати життєвий цикл технологій і продукції; широке використання фінансових ресурсів багатьох країн світу; безперервна поінформованість щодо кон'юнктури ринків; оптимальна структура корпорації та ін.) висунуто *гіпотезу*, що оскільки отримання надприбутків ТНК є можливим лише при цілеспрямованому формуванні структури виробництва у відповідності до попиту на продукцію і наявними виробничими потужностями, формування попиту на продукцію до початку її виробництва з урахуванням потреб світового ринку, і відповідно територіально-структурні рамки, створені корпораціями, стануть необхідними умовами функціонування ТНК.

У другому розділі *«Концептуальні засади інноваційного розвитку світової економіки»* ідентифіковано базисні складові та імперативи інноваційного розвитку світової економіки; встановлено визначальні риси міжнародного науково-технічного співробітництва як основи інноваційного розвитку світової економіки; визначено системні наслідки інноваційного розвитку світової економіки.

Динамічний розвиток країн на сучасному етапі є неможливим без всебічного і безперервного продукування і використання інновацій як каталізаторів загальноекономічного розвитку внаслідок того, що інноваційний чинник перетворився на стратегічний імператив розвитку світової економіки (якщо на початку ХХ ст. внесок науки і технології в економічний розвиток оцінювався на рівні 33 %, то на початку ХХІ ст. – на рівні 70–80 %). При цьому в останні десятиліття удосконалення

виробничих, технічних і соціальних систем визначається змінами не стільки фізичних, скільки інтелектуальних параметрів економічного розвитку (у розвинутих економіках вартість промислових активів компаній безпосередньо пов'язана зі здатністю останніх генерувати нові знання; економіка знань, яка базується на інтелектуальному капіталі, стає основним джерелом багатства як компаній, так і країн).

В результаті аналізу теоретичних засад інноваційного розвитку світової економіки (класична економічна теорія, теорія циклічних економічних криз, теорія довгих хвиль, теорія економічного розвитку, концепція технологічних устроїв, концепція технічного детермінізму, теорія конвергенції, теорія індустріально-технократичного суспільства, концепція гармонійної економіки, концепція економічної інтеграції, теорія інтелектуальної технології, теорія інноваційної економіки і підприємницького суспільства та ін.) та базисних складових даного процесу (технологічна парадигма, техніко-економічна парадигма, техніко-соціо-економічна парадигма) встановлено *синергетичний характер інноваційного розвитку* (посилення результативності окремих складових інноваційної системи завдяки їх взаємодії на основі знань та інформації). Ідентифіковано *чинники синергізму* інноваційного розвитку (наявність уніфікованих елементів в конструкції інноваційної продукції; можливість суміщення визначених ланок технологічних ланцюгів; можливість суміщення певних процесів життєвих циклів продукції/технології (проекування, випробувань, збуту); можливість суміщення (об'єднання) окремих функцій і завдань управління, а також технологічної, інформаційної і нормативної бази управління; взаємне відкриття каналів комерційної і науково-технічної інформації (прискорення дифузії нововведень; економія від суміщення банків інформації; підвищення захищеності від рефлексійного впливу конкурентів). На основі проведеного аналізу висунуто *гіпотезу*, що чим вищою є очікувана нестабільність і жорсткість конкуренції на світових ринках, тим більшою мірою успішність компанії, що здійснює міжнародну економічну діяльність, буде залежати від наявності позитивного ефекту синергізму інновацій (системності інноваційної діяльності).

На основі дослідження імперативів інноваційного розвитку світової економіки з використанням даних *ОЕСР* (підвищення «знаннєємності» ВВП; зростання питомої ваги нематеріальних активів; зростання частки нематеріальних товарів у міжнародній торгівлі; зростання у структурі капіталу провідних міжнародних компаній частки капіталу, пов'язаного з витратами на НДДКР; зростання інвестицій в освіту, науку, охорону здоров'я, довкілля), Агентства *ISA (Invest in Sweden Agency)* (інноваційність країни; створення знань з комерційним потенціалом; місткість ринку знань; динаміка міжнародного обміну знаннями; інновації і винаходи; підприємницька діяльність; підтримка інновацій і винахідництва; якість людського капіталу; розвинутість національної інформаційної інфраструктури) та ін., зроблено висновок, що найважливішою економічною метою передових компаній і країн є підтримання здатності національної економіки до інноваційного розвитку (на сучасному етапі в розвинутих країнах переважна частина ресурсів, у т.ч. в рамках ТНК, спрямована на нарощування і передавання знань, а не традиційного капіталу).

Встановлено, що інноваційна діяльність у країнах-лідерах здійснюється на основі горизонтальної інтеграції науково-технічних досліджень, державної підтримки розвитку нових технологій (програми стимулювання НДДКР; перехід від традиційної науково-технічної політики до інноваційної науково-технологічної), широкого використання глобальних інформаційних мереж.

На основі аналізу *складових* (технологічний моніторинг внутрішнього середовища; маркетинговий аналіз зовнішнього середовища; вибір параметрів нової технології; дослідження ринку нових технологій; технологічне та цінове оцінювання нових технологій; економічне обґрунтування доцільності придбання технології; опрацювання правових аспектів процесу трансферу технології; укладання договору про передавання технології, інжинірингові послуги; контроль за виконанням умов договору; моніторинг середовища господарювання), *напрямів* (маркетингова діяльність, науково-технічна діяльність, освітня діяльність), *форм* (регіональні науково-технологічні центри; університетські промислові центри, технопарки, технополіси, галузеві міжфірмові дослідні інститути; науково-технічні альянси, консорціуми, спільні підприємства) міжнародного науково-технічного співробітництва зроблено висновок, що *особливістю сучасного етапу науково-технічного прогресу* є використання різноманітних внутрішньо-фірмових та міжфірмових організаційних форм інноваційної діяльності на державному, регіональному, галузевому, корпоративному рівнях, що сприяє прискоренню інноваційних процесів, більш швидкому впровадженню результатів інноваційної діяльності та комерційному успіху всіх учасників міждержавного та міжфірмового науково-технічного співробітництва за рахунок взаємопроникнення елементів останнього.

Підкреслено провідну роль держави у сприянні міжнародному науково-технічному співробітництву (в рамках довгострокової інноваційної політики): заохочення іноземних інвесторів до створення спільних підприємств, що виготовляють наукомістку продукцію; сприяння трансферу технологій за найбільш перспективними інноваційними напрямками; впровадження міжнародних стандартів для вітчизняних виробництв; стимулювання участі у спільних науково-технічних та дослідних проектах; стимулювання експортно-імпортних операцій у торгівлі інноваційними товарами та послугами тощо.

Встановлено визначальну роль міжфірмової науково-технічної кооперації у забезпеченні світового інноваційного розвитку. З урахуванням міжнародного характеру інноваційної діяльності на сучасному етапі світогосподарського розвитку обґрунтовано, що провідна роль у здійсненні міжнародного науково-технічного співробітництва належить *транснаціональним корпораціям* (як формі міжнародного створення і глобального поширення інновацій). Визначено *чинники* домінуючої ролі транснаціоналізації у забезпеченні інноваційного розвитку світової економіки: зростання технологічних можливостей ТНК; можливості фінансування високої вартості досліджень і розробок, необхідних для створення інноваційного продукту; необхідність проникнення на зовнішні ринки для забезпечення комерційного успіху інновацій; об'єктивний характер технологічної конвергенції, що суттєво підвищує вимоги до бюджетування НДДКР; скорочення тривалості життєвого циклу інноваційних продуктів у багатьох високотехнологічних галузях; необхідність швидкого проникнення інноваційного продукту як технологічного стандарту на багато ринків; різна швидкість комерціалізації інновацій в різних країнах; можливість уникнення нетарифних торговельних бар'єрів тощо.

Підкреслено *системний характер інноваційного розвитку світової економіки*: є спрямованим на досягнення певних цілей; кожен елемент може мати свою ціль, сукупність яких не буде тотожна цілям системи; має структуру, що визначається мережею зв'язків між його елементами; здатен до самоорганізації за рахунок синергізму властивостей, притаманних його елементам; має властивості, які не

притаманні жодному з його окремих елементів; володіє взаємопов'язаними властивостями цілісності й відокремленості.

В результаті аналізу типів виробничо-господарських структур (проектна, проектно-конструкторська, дослідно-конструкторська, проектно-дослідно-конструкторська, науково-виробнича, виробнича, науково-виробничо-торгова, науково-виробничо-збиральна, науково-виробничо-маркетингова та ін.) в контексті забезпечення інноваційного характеру їх розвитку (НДДКР – проектування, конструювання, виготовлення дослідних зразків; виробництво – виготовлення, постачання, монтаж, введення в експлуатацію; маркетинг – гарантійне обслуговування, сервіс, технічне обслуговування, ремонт) визначено *процедурні вимоги щодо побудови інноваційної системи* в рамках міжнародної компанії: визначення місії, цілей, інноваційної стратегії компанії; структуризація технологічних ланцюгів виробництва кінцевих інноваційних продуктів; структуризація процесів життєвих циклів інноваційної продукції/технології проміжного і кінцевого характеру; визначення ролі базових підприємств компанії в технологічних мережах виробництва і життєвих циклах інноваційної продукції/технології; доповнення до базового складу підприємств за рахунок придбання діючих підприємств інших компаній; утворення філіалів і представництв, проектування і будівництво нових підприємств; проникнення в інші компанії (участь в них).

Обґрунтовано необхідність випереджального підходу до продукування інновацій. Розроблено *структурну схему формування потреб у пріоритетних інноваціях у міжнародному економічному середовищі* (рис. 4).

У третьому розділі **«Закономірності інноваційного забезпечення транснаціоналізації світової економіки»** ідентифіковано системний характер перетворень транснаціоналізації в новітніх імперативах інноваційного розвитку; охарактеризовано становлення парадигми розвитку транснаціоналізації світової економіки в контексті міжнародного науково-технічного співробітництва; проаналізовано інвестиційно-інноваційне забезпечення транснаціоналізації економічної діяльності.

Інтенсивна глобалізація світового господарства призводить до утворення нової економічної системи, рушійною силою якої виступають транснаціональні корпорації (табл. 1). На сьогодні в світі нараховується близько 85 тис. ТНК і 810 тис. їх зарубіжних підрозділів. За останні 30 років кількість ТНК збільшилась у 12 разів (1970 р. – 7 тис. ТНК, 1990 р. – 24 тис., 2014 р. – 85 тис.), у яких зайнято більше 75 млн. чол. За вказаний період сукупні активи іноземних філій зросли більше ніж у 18 разів (на початок 2014 р. їх величина дорівнювала 96,625 трлн. дол. США), виробництво доданої вартості у них становило 2,3 % глобального ВВП (7,7 млрд. дол. США).

При цьому на території розвинених країн розміщуються понад 80 % материнських компаній і близько 33 % – афільованих (у країнах, що розвиваються – 19,5 % і 50 % відповідно; у країнах з перехідною економікою – 0,5% і 17% відповідно). Лідером серед країн базування є США (132 ТНК), Китай (73 ТНК), Японія (68 ТНК), Німеччина (32 ТНК), Великобританія (26 ТНК). Серед компаній з найбільшими іноземними активами 17 ТНК мають 90% активів за кордоном (Arcelor Mittal, Nestle, Anheuser-Busch InBev, Vodafone та ін.). Найбільш розвиненим країнам світу відповідають найбільші транснаціональні компанії: США – General Electric, Wal Mart Stores, Exxon Mobil; Великобританія – Royal Dutch Shell, BP, Vodafone; Японія – Toyota та ін.

Чинники розвитку міжнародного науково-технічного співробітництва

- формування глобального фінансового та фондового ринку
- заострення міжнародної конкуренції та посилення її глобального характеру
- зростання масштабів економічної діяльності ТНК
- удосконалення і подальший розвиток засобів зв'язку

Канали розвитку міжнародного науково-технічного співробітництва

- міжнародна торгівля наукомісткою продукцією
- ліцензійна торгівля
- наука
- наукомісткий сервіс
- комплексний трансфер технологій

Індикатори оцінювання розвитку міжнародного науково-технічного співробітництва

Економічні індикатори

- **загальноринкові**
 - обсяг збуту певних товарів, частка ринку
 - використання певних послуг
 - зміна життєвого циклу товару
 - дослідницькі розробки в світі
- **макроекономічні**
 - податкові преференції для високотехнологічних товарів та послуг
 - валовий національний продукт
 - динаміка цін для товарних груп
 - дослідницькі роботи в країні
- **внутрішньофірмові**
 - динаміка обсягу обороту компанії
 - витрати на НДДКР
 - патенти на ліцензії, дослідні зразки
 - основні напрямки інноваційного розвитку

Науково-технічні індикатори

- **науково-дослідні**
 - кількість публікацій
 - індекс цитування
 - участь у конференціях, семінарах
 - утворення нових товариств
 - кафедри вищих навчальних закладів
 - неофіційні джерела
- **загальноринкові**
 - проекти, підтримані громадськістю
 - статті у спеціалізованих журналах
 - повідомлення про проекти
 - багатоваріантність продукту
 - результати тестування

Соціальні індикатори

- **кваліфікаційні**
 - заходи щодо підвищення кваліфікації працівників
 - зміна потреби у кваліфікаційних кадрах
 - звільнення і найм на роботу нових працівників, зумовлені впровадженням нових технологій
- **сприйняття інновацій**
 - ставлення персоналу до нової техніки
 - кількість нарікань
 - поведінка працівників, пов'язаних зі створенням та використанням інновацій

Індикатори технічної ефективності

- **виробничі**
 - хронологічний перебіг виробничого процесу
 - корисний ефект, ефективність, показник діяльності підрозділів
 - характеристики ефективності стосовно ціни, витрат тощо
- **якісні**
 - масштаб заходів забезпечення якості
 - надійність, кількість відмов, неспрацювань
- **функціональні**
 - функціональність виробів
 - багатфункціональність, наявність допоміжних функцій
 - універсальність і т.і.

Формування потреб у пріоритетних інноваціях у міжнародному економічному середовищі

$$A_{ijk,t+1} = \frac{A_{ijk,t}(1+\mu_k)}{1+Z_k S_{ijk,t}}$$

де $A_{ijk,t+1}$ – коефіцієнт використання технологій (технологічного ресурсу) щодо минулого року

μ_k – коефіцієнт зносу обладнання на підприємстві k

Z_k – коефіцієнт впливу ресурсозбереження (до величини питомих витрат)

$S_{ijk,t}$ – показник ресурсозбереження i -го ресурсу при використанні технології j в році t

$$f(s) = S + h \quad \text{при } -h \leq S \leq 0$$

$$f(s) = 0 \quad \text{при } S < -h \text{ та } S > vh$$

$$f(s) = \frac{1}{v}(wh - S) \quad \text{при } 0 \leq S \leq wh$$

де S – величина ресурсозбереження

v – інноваційний потенціал науково-дослідної системи (обсяг інвестицій, які виділяються на технічний розвиток)

h – ступінь ймовірності невдалих рішень

Рис. 4. Структурна схема формування потреб у пріоритетних інноваціях у міжнародному економічному середовищі

Рівень транснаціоналізації країн у 2012 р.

	Кількість ТНК	Активи, млрд. дол. США		Продажі, млрд. дол. США		Кількість зайнятих, млн. осіб		Індекс транснаціо- налізації, %
		Закордонні	Всього	Закордонні	Всього	Закордонні	Всього	
ТОП-100, всього	100	7698,3	12841,5	5662,0	8726,9	9,845	16,975	61,1
США	22	1731,7	3295,2	1322,2	2441,0	2,644	5,224	52,4
Великобританія	14	1331,9	1620,8	972,3	1348,2	1,042	1,544	73,9
Японія	8	678,7	1183,7	511,5	976,1	0,508	1,078	52,3
Франція	14	1002,3	1699,0	648,3	969,5	1,355	2,192	62,6
Німеччина	10	871,7	1557,4	808,0	1096,8	1,290	2,261	62,2
Італія	3	349,5	521,0	250,4	380,6	0,241	0,366	66,3
Швейцарія	5	378,3	465,6	267,8	274,6	0,622	0,738	87,7
Китай	2	263,1	741,2	182,2	245,0	1,056	1,81	56,1
Швеція	3	126,0	172,5	72,1	85,0	0,121	0,163	77,4

В результаті проведеного дослідження встановлено, що системні перетворення транснаціоналізації відбуваються як в напрямку розширення різноманіття цілей діяльності ТНК під впливом вимог інноваційного розвитку, так і різновидів структур, що входять до їх складу. На основі дослідження стратегій розвитку провідних компаній світу визначено основні перспективні напрями діяльності ТНК в імперативах інноваційного розвитку: *по-перше*, диверсифікація діяльності (що створює можливості для підвищення швидкості реакції на зміни на ринках сировини, технологій і товарів, маневрування ресурсами, прискорення технічних і організаційних нововведень); *по-друге*, прискорення темпів науково-технічного розвитку в рамках ТНК за рахунок активізації НДДКР корпорацій (табл. 2) (у відповідності до змін на внутрішньому і зовнішньому ринках товарів і технологій).

Таблиця 2

Джерела фінансування НДДКР у деяких країнах, 2012 р., млрд. дол. США

Країна	Інвестиції в НДДКР	у т.ч.			
		Іноземне фінансування	%	ТНК	%
США	323,85	27,10	8,4	207,84	64,2
Японія	126,10	0,44	0,4	96,07	76,2
Китай	109,96	1,02	1,3	73,72	67,0
Німеччина	60,48	2,27	3,8	40,87	67,6
Франція	38,18	2,87	7,5	19,83	52,0
Великобританія	32,18	6,2	19,3	13,54	42,1
Всього світ	937,22	54,82	5,8	559,21	59,7

Виходячи з того, що діяльність сучасних ТНК представляє собою *соціотехнічну систему*, яка взаємодіє із суспільною та екологічною системами, обґрунтовано, що вказана взаємодія надає ТНК *загальносистемних властивостей*, якими не володіє жодна із вказаних систем окремо (здатність до самоорганізації і саморозвитку; мотивація цілеспрямованої діяльності, у тому числі мотивація праці та інноваційного розвитку тощо). Підкреслено, що в умовах ринкової економіки мотиви інноваційного розвитку ТНК генеруються внутрішніми і зовнішніми чинниками виробничої системи: параметрами виробничого процесу (якісними результатами процесу, параметрами соціальної організації і мотивації праці); параметрами ринкового середовища (конкурентоспроможність, прибуток, нові потреби); новітніми

досягненнями науково-технічного прогресу; екологічними параметрами. Розроблено концептуальну схему взаємодії параметрів інноваційного розвитку ТНК (рис. 5).

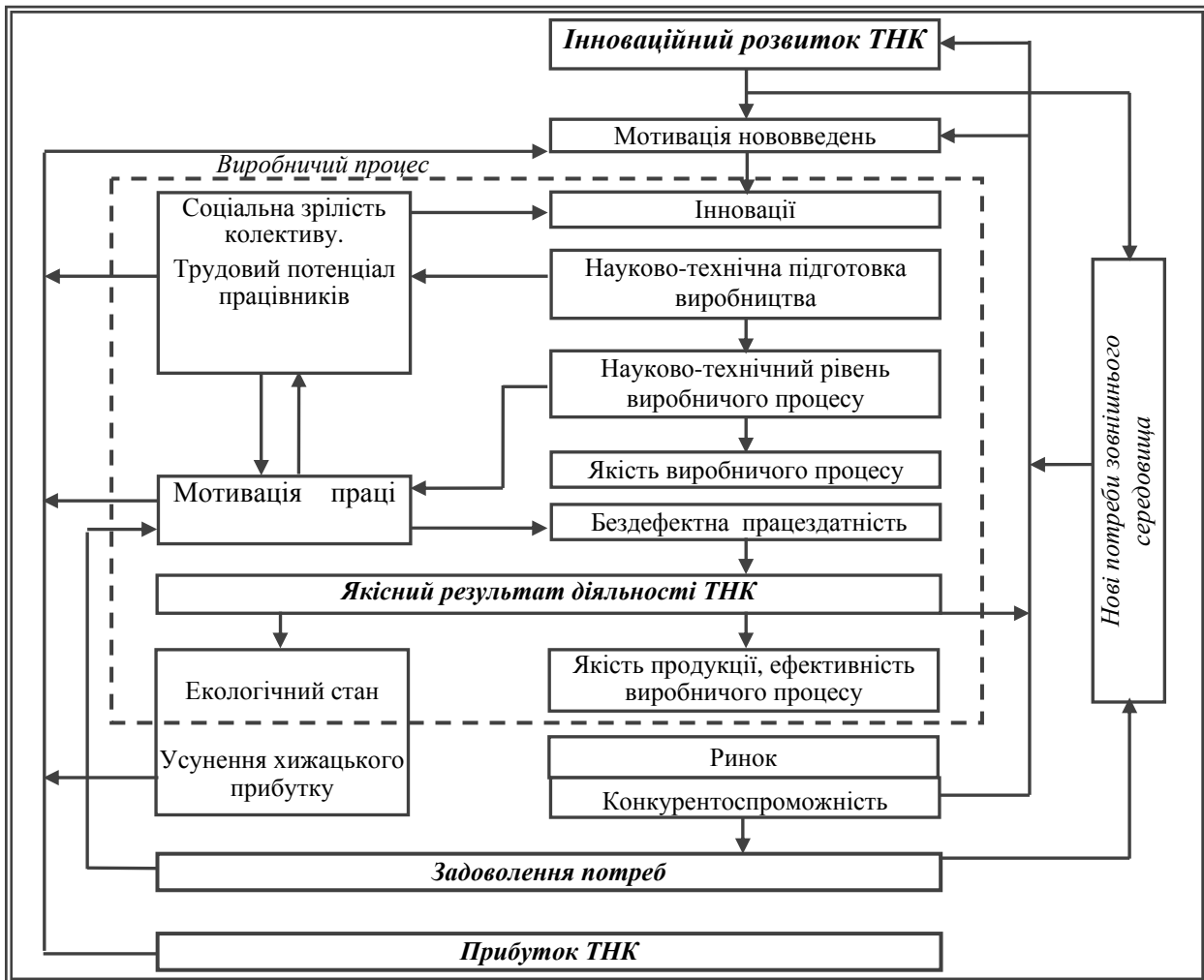

Рис. 5. Концептуальна схема взаємодії параметрів інноваційного розвитку ТНК

Відзначено, що найважливішою характеристикою транснаціоналізації і механізму управління інноваційною діяльністю ТНК виступає здатність останніх до генерування мотивів нововведень. При цьому чим більш різноманітними є мотиви конкретного нововведення (мотиви задоволення і розвитку потреб суспільства; мотиви прибутковості; мотиви творчості; мотиви престижу; мотиви задоволення внутрішніх потреб; мотиви задоволення соціальних потреб у забезпеченні сприятливого екологічного стану виробничого і оточуючого середовища тощо), тим більшою мірою нововведення (інновації) є прогнозованими.

Встановлено, що інноваційний розвиток ТНК є самоорганізованим і самокерованим процесом, як наслідок того, що організація і управління інноваційною діяльністю виступає результатом науково-технічного розвитку корпорацій (що є підтвердженням теорії нововведення, теорії стратегічного управління, теорії технологічного менеджменту та ін.). Підкреслено, що інноваційний розвиток впливає на природу механізмів транснаціоналізації економіки, а саме на модифікацію техніко-економічних, соціотехнічних, організаційно-економічних механізмів розвитку вказаного процесу, що в кінцевому підсумку сприяє інтеграції окремих механізмів функціонування ТНК в механізм інноваційного забезпечення транснаціоналізації світової економіки.

Одночасно встановлено наявність певного *парадоксу*: чим більшою є необхідність в інноваційному розвитку виробництва, тим складнішим є вирішення завдання підвищення творчої активності персоналу, на основі чого зроблено висновок, що інновація має призводити до посилення внутрішніх і зовнішніх позитивних мотивів та послаблення зовнішніх негативних мотивів або, принаймні, до посилення мотивації за рахунок одного з мотивів без її послаблення за рахунок інших мотивів. Таким чином, найважливішою умовою успішності транснаціональної діяльності в новітніх імперативах інноваційного розвитку стає підвищення уваги до трудоресурсної складової (невід'ємним компонентом стратегії розвитку ТНК має стати система трудоресурсного забезпечення).

Доведено особливе значення використання *системних можливостей ТНК* в період кризи: концентрація грошових, матеріальних, науково-технічних, трудових (інтелектуальних) та інформаційних ресурсів, необхідних для подолання спаду виробництва і інвестицій в науково-технічний розвиток (через забезпечення взаємодії фінансового, промислового і інтелектуального капіталу); підвищення стійкості загальної дохідності і зниження підприємницького ризику учасників ТНК (через надання допомоги структурним підрозділам, які є незамінними в технологічному ланцюгу виготовлення кінцевого продукту); спрощення вирішення проблеми взаємної заборгованості структурних підрозділів ТНК (ТНК традиційно здатні вирішити проблеми взаєморозрахунків і неплатежів серед учасників); покращення кредитного обслуговування структурних підрозділів корпорації банками, які входять до ТНК або співпрацюють з ними (оскільки банк не зацікавлений у затримках з платежами клієнтам – партнерам ТНК); стійка кооперація структурних підрозділів ТНК і організація внутрішнього маркетингу (що усуває проблему постачання і збуту); можливість формування міжнародних коопераційних зв'язків (ТНК володіють достатньою автономією у прийнятті і здійсненні основних рішень щодо міжнародної економічної діяльності).

Підкреслено, що в результаті інноваційної діяльності ТНК сприяють оновленню у міжнародному масштабі промислових технологій і збільшенню масштабів нововведень шляхом формування і підтримання сприятливого *інноваційного клімату* (*по-перше*, за рахунок високої концентрації капіталу і гнучкості структури, ТНК здатні здійснювати масштабні науково-технічні розробки, створювати найбільш складні технічні і технологічні системи; *по-друге*, активізація інноваційної діяльності ТНК тісним чином пов'язана з розвитком малого і середнього бізнесу), у т.ч. з використанням широких можливостей вибору джерел фінансування (взаємодія з банками, доступ до міжнародних комерційних і фінансових контрактів тощо). Запропоновано під *інноваційним кліматом* розуміти цілеспрямований комплекс умов (матеріальних, фінансових, трудоресурсних, інформаційних, організаційних), необхідних для здійснення інноваційної діяльності на різних рівнях, що забезпечує перехід економічної системи (міжнародного, макро-, макрорівня) на інноваційну модель розвитку через реалізацію таких можливостей: виробництво нових або удосконалення наявних видів продукції та послуг; кадрові інновації; управлінські інновації; ринкові інновації; придбання ноу-хау, патентів; фінансово-податкові преференції; державно-приватне партнерство; комерціалізація технологій тощо.

Встановлено, що загалом у світовій економіці у першому десятилітті ХХІ ст. витрати на НДДКР зросли майже вдвічі до 1 276 млрд. дол. США, при цьому ТНК

розвинутих країн є лідерами глобальних НДДКР: у більшості розвинених країн частка витрат ТНК на НДДКР у загальнонаціональному обсязі даних витрат перевищує 65% (так, в 2012 р. відповідні витрати компанії Microsoft становили 9 млрд. дол. США, Intel – 8,4 млрд. дол. США, General Motors – 8,1 млрд. дол. США, IBM – 6,3 млрд. дол. США). Констатовано наявність загальносвітової тенденції переходу від державного інвестування інноваційної діяльності до стимулювання корпоративних вкладень в інновації (за даними *The EU Industrial R&D Investment Scoreboards*, загальний обсяг корпоративних інвестицій у НДДКР, здійснений найбільшими 1400 ТНК світу, перевищив у 2012 р. 400 млрд. євро). При цьому тенденція зростання інвестицій у дослідження і розробки зберігалась навіть у період кризи (за даними *McKinsey*, 85 % ТНК відносять інновації до виключно важливих чинників корпоративної стратегії економічного зростання).

У територіальному розрізі найбільш інноваційними регіонами на сьогодні є США, Західна Європа і Японія (до числа 50 найбільших інноваційних ТНК світу входять 19 американських, 18 європейських, 12 японських корпорацій, на які припадає 93 % обсягу світових корпоративних інвестицій в дослідження і розробки).

У галузевому розрізі найвищу інтенсивність НДДКР демонструють ТНК хімічної, фармацевтичної, автомобілебудівної, електронної промисловості: за даними *Thomson Reuters Top-100*, у 2014 р. глобальними інноваційними лідерами виступати такі компанії: *3M Company* (хімічна промисловість, США), *ABB* (індустріальний сектор, Швейцарія), *Abbott Laboratories* (фармацевтика, США), *Advanced Micro Devices* (напівпровідники та електронні компоненти, США), *Aisin Selki* (автомобілебудування, Японія), *Alcatel-Lucent* (телекомунікації та обладнання, Франція), *Altera* (напівпровідники та електронні компоненти, США), *Apple* (телекомунікації та обладнання, США), *Arkema* (хімічна промисловість, Франція), *Asahi Glass* (індустріальний сектор, Японія).

Встановлено, що в рамках міжнародного науково-технічного співробітництва ТНК розвинутих країн спрямовували інвестиції, перш за все, в країни, що розвиваються (протягом 1990-2000 р. обсяг вказаних інвестицій зріс в 3,5 рази), в результаті чого більшість ТНК на сьогодні мають науково-технічні центри в Китаї, Індії і Сінгапурі. Ідентифіковано *чинники* вказаного вектору інвестування: необхідність більш швидкого генерування інновацій в умовах глобальної конкуренції; більш низька вартість людських ресурсів в країнах з економікою, що розвивається; наявність висококваліфікованого персоналу в країнах-реципієнтах; сприятливі умови для науково-технічної діяльності, створені в країнах, що розвиваються. Одночасно лідерство розвинутих країн в контексті результативності інвестицій в НДДКР залишається беззаперечним (на США припадає 32 % загальносвітового обсягу патентів; на ЄС – 29 %, Японію – 28 %, Китай – 2 %) (табл. 3).

Підкреслено, що в результаті вищезазначених процесів у світовій економіці формується *поліцентрична модель інноваційної політики ТНК* (інновації народжуються не тільки в штаб-квартирі корпорації, а й в інших географічних точках присутності), в результаті чого транснаціональні корпорації перетворюються на провідну рушійну силу світового інноваційного розвитку. Відзначено, що з метою реалізації науково-технічного потенціалу, ТНК використовують такі форми інтернаціоналізації науково-технічного співробітництва: створення власних центрів

НДДКР; формування міжнародних технологічних альянсів (рис. 6); передача замовлень на виконання наукових досліджень і розробок іншим компаніям на умовах аутсорсингу; доступ до нових технологій шляхом злиттів і поглинань (рис. 7).

Таблиця 3

Топ-10 корпорацій за кількістю поданих заявок на отримання патентів у 2009–2013 рр.

Рейтинг у 2013 р.	Корпорація – аплікатор заявок	Країна походження	Подано заявок на отримання патентів			2013 р. – 2009 р.
			2009 р.	2011 р.	2013 р.	
1	Panasonic Corporation	Японія	1891	2463	2839	948
2	ZTE Corporation	Китай	517	2826	2309	1792
3	Huawei Technologies Co., LTD	Китай	1847	1831	2110	263
4	Qualcomm Incorporated	США	1280	1494	2050	770
5	Intell	США	1871	X
6	Sharp Kabushiki Kaisha	Японія	997	1755	1839	842
7	Robert Bosh Corporation	Німеччина	1588	1518	1809	221
8	Toyota Jidosha	Японія	1068	1417	1698	630
9	TalafonaktieBolaget Ericsson	Швеція	1241	1116	1468	227
10	Philips Electronacs	Нідерланди	1295	1148	1423	128
Всього ТОП-10			12814	16904	20884	8070

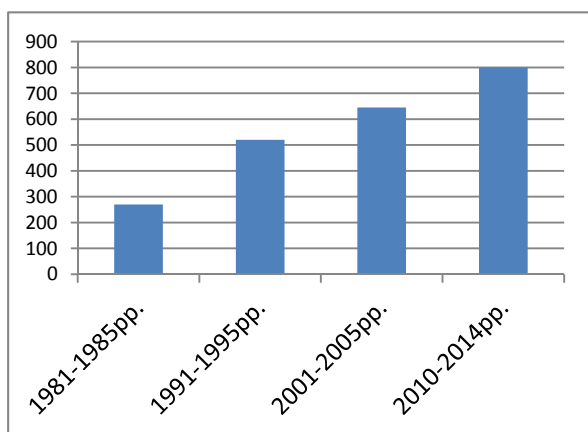

Рис. 6. Динаміка кількості міжнародних технологічних альянсів у світовій економіці у 1981–2014 рр.

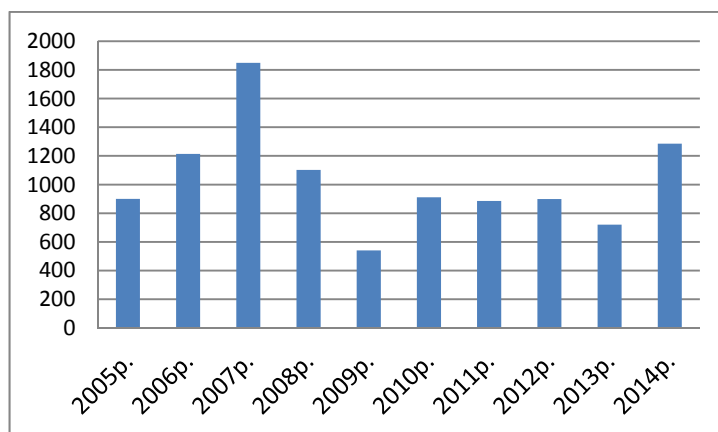

Рис. 7. Динаміка злиттів і поглинань в світі, 2005–2014 рр., млрд. дол. США

Виходячи з того, що *інноваційне забезпечення транснаціоналізації економічної діяльності* представляє собою, у *широкому розумінні*, забезпечення структурних зрушень в процесі економічної діяльності ТНК, країн базування та приймаючих країн в напрямі підвищення їх технологічного рівня, а у *вузькому розумінні* – науково-дослідне забезпечення довгострокових програм інноваційного розвитку (реалізацію інноваційних програм), створення механізму фінансування нововведень, створення програми інформаційного забезпечення продукування інновацій, – важливого значення набуває інвестиційне забезпечення вказаних процесів.

В результаті оцінки динаміки глобальних потоків ПІІ в 2004–2014 рр. (рис. 8) встановлено, що внаслідок становлення поліцентричної моделі інноваційної політики ТНК, в 2012 р. в країни, що розвиваються, вперше надійшов більший обсяг ПІІ, ніж до розвинених країн (52 % глобального припливу ПІІ), що перевищувало інвестиційні потоки в розвинені країни на 142 млрд. дол. США (приплив ПІІ в розвинені країни склав 35 % глобального припливу ПІІ, в країни з

перехідною економікою – 13 %). Сумарний обсяг надходжень ПІІ в розвинені країни зменшився на 32 % до 561 млрд. дол. США (до рівня, який спостерігався у 2004 р.), при цьому дві третини глобального падіння ПІІ припадає на Європейський Союз. Констатовано, що капітал ТНК спрямовується в інші країни для розвитку власної системи виробництва та збуту, для отримання ресурсної бази (яка включає провідний елемент створення інновацій – більш дешеві, ніж в країні базування, людські ресурси), у тому числі через механізм злиттів і поглинань.

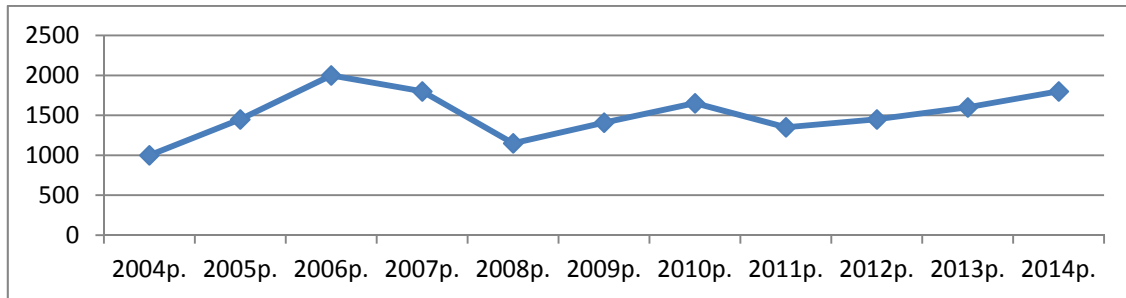

Рис. 8. Глобальні потоки ПІІ в 2004–2014 рр.

Розроблено механізм інноваційного забезпечення транснаціоналізації економічної діяльності (рис. 9).

Таким чином, під інноваційним забезпеченням транснаціоналізації економічної діяльності слід розуміти комплекс системних дій, спрямованих на реалізацію ринкового та інноваційного потенціалу транснаціональних корпорацій, який передбачає діагностику зовнішнього середовища ТНК (з метою оцінки сфери конкуренції), ідентифікацію змістовної наповненості чинників зовнішнього середовища ТНК (економічного, ринкового, політичного, екологічного, соціально-культурного, технологічного, міжнародного спрямування), визначення системи цілей інноваційного розвитку ТНК (ринкових, виробничих, соціальних, організаційно-управлінських, фінансових), розробку системи інформаційного забезпечення інноваційної діяльності ТНК (вихідна інформація, результативна інформація, методичне забезпечення інформаційного аналізу), що у підсумку призводить до активізації міжнародних внутрішньофірмових і міжфірмових господарських зв'язків інноваційного спрямування через використання важелів і організаційних форм транснаціональної економічної взаємодії.

У четвертому розділі *«Концептуально-визначальні характеристики синергетичного характеру транснаціоналізації економічної діяльності»* визначено особливості сучасного етапу міжнародного науково-технічного співробітництва за участю ТНК; встановлено особливості прояву синергетичного характеру транснаціоналізації на сучасному етапі розвитку світової економіки; охарактеризовано трудові ресурсні трансформації інноваційного забезпечення транснаціоналізації економічної діяльності.

Головною характеристикою сучасної світогосподарської системи є виникнення і самостійний розвиток транснаціонального сектору: *по-перше*, на частку ТНК припадає найбільша кількість міжнародних трансакцій; *по-друге*, діяльність ТНК та їх потреби зумовлюють формування організаційних і технологічних інновацій; *по-третє*, використовуючи інновації, ТНК сприяють їх розповсюдженню і розвитку; *по-четверте*, внаслідок вищевикладеного, ТНК стають визначальним чинником розвитку процесів глобалізації.

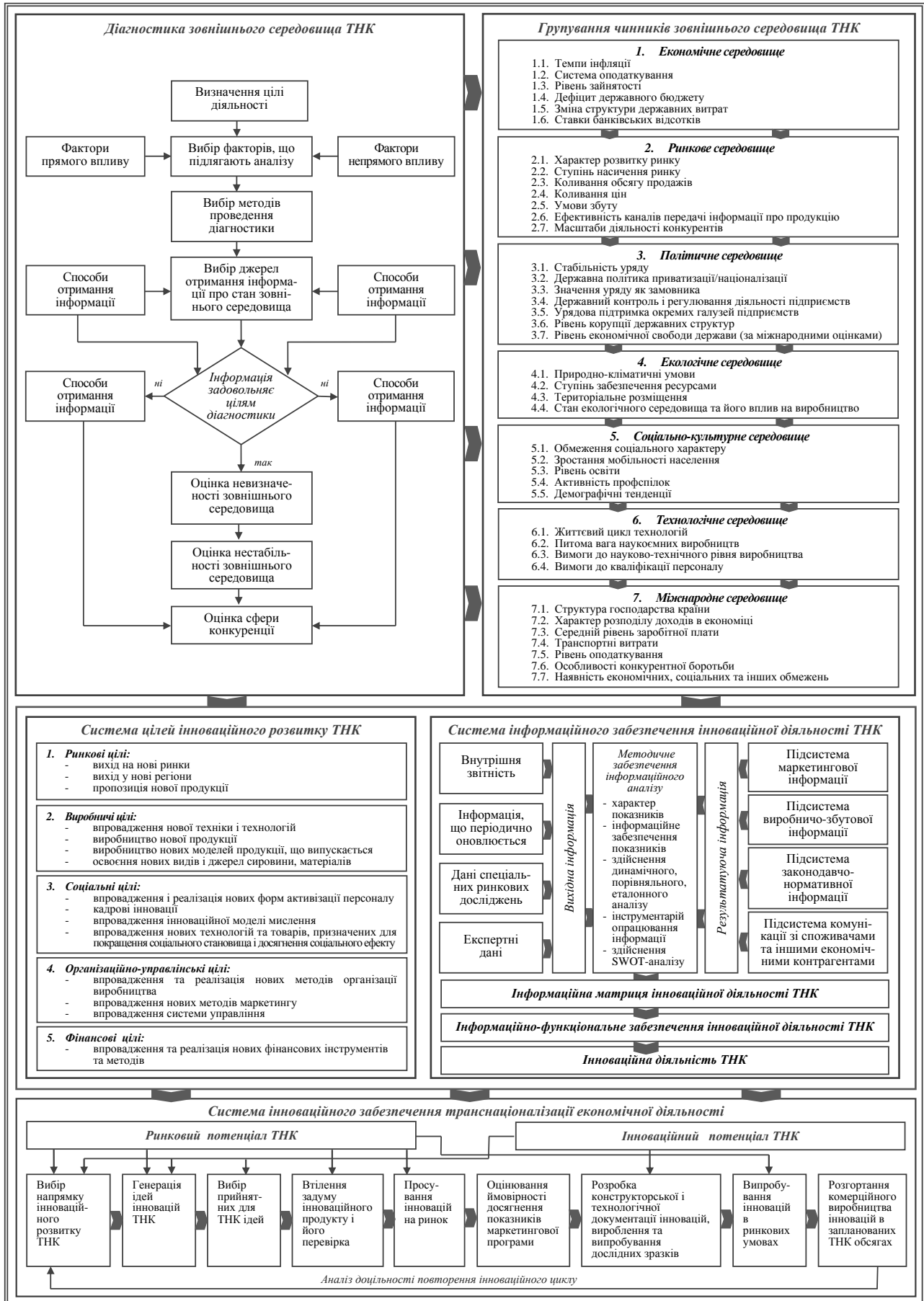

Рис. 9. Механізм інноваційного забезпечення транснаціоналізації економічної діяльності

Оскільки стрімкий розвиток процесів транснаціоналізації відбувається в умовах становлення постіндустріалізації економіки, ТНК виступають провідною рушійною силою міждержавного інноваційного обміну, трансферу наукомістких технологій та комерціалізації наукових розробок (ТНК контролюють близько 80 % патентів і ліцензій, нових технологій і ноу-хау; сукупні інноваційні витрати 100 корпорацій, що здійснюють найбільші інноваційні розробки, у 2013 р. дорівнювали 208,7 млрд. дол. США; частка інтелектуального капіталу в показниках сумарної капіталізації високотехнологічних ТНК світу дорівнює 85 %). При цьому розвиток системи транснаціоналізації, що відбувається на взаємопов'язаних рівнях – рівні внутрішніх структур, рівні міжнародного середовища локальних зон (де функціонують суб'єкти транснаціональних відносин), рівні глобального середовища, – зумовлює прояв принципово нових якостей багаторівневого розвитку транснаціоналізації (найважливішою умовою успішності процесу транснаціоналізації виступає постійна адаптація до умов зовнішнього середовища).

В результаті проведеного дослідження встановлено, що однією з найбільш характерних ознак сучасного етапу транснаціоналізації, спричиненого активізацією інноваційної діяльності, є виникнення явища транснаціоналізації малого бізнесу (утворення ТНК з кількістю зайнятих 20–499 чол.) (у Франції питома вага «малих ТНК» становить близько 89 % загальної кількості транснаціональних корпорацій, у Великобританії – 80 %, у США – 44 %, в Японії – 23 %): *по-перше*, подрібнення технологічного процесу і розміщення його окремих стадій на малих і середніх підприємствах в рамках транснаціональних структур (що передбачає створення високотехнологічної основи малого виробництва); *по-друге*, формування єдиного соціально-економічного і технологічного простору (в результаті чого утворюється можливість опанування випуску продукції відповідної складності малими підприємствами різної територіальної приналежності). Таким чином, поряд з укрупненням і диверсифікацією діяльності ТНК, спостерігається тенденція до оптимізації розміру компаній (зменшення розміру при зростанні рівня спеціалізації).

У поєднанні з розвитком міжфірмової кооперації ТНК, транснаціоналізація малого бізнесу свідчить про явище переходу від класичної форми ТНК до становлення альянсів транснаціональних компаній як форми транснаціоналізації економічної діяльності (утворення альянсів ТНК, з одного боку, є проявом узгодження інтересів конкуруючих сторін, а з іншого – виступає одним з головних важелів проникнення транснаціонального бізнесу на нові ринки, особливо у високотехнологічних галузях) (табл. 4).

Таблиця 4

Кількість міжнародних міжфірмових угод у новітніх галузях світової економіки

Регіони світової економіки	Інформатика	Біотехнології	Нові матеріали	Всього
США – Західна Європа	616	248	137	1001
Японія - США	415	159	97	671
Західна Європа - Японія	185	43	52	280
Компанії США	1026	415	237	1678
Компанії Західної Європи	782	291	191	1264
Компанії Японії	593	197	147	937

Підкреслено, що транскордонні стратегічні альянси (*IBM і Toshiba, Honeywell і Yamatake-Honeywell, Hewlett-Packard і Yokogawa-HP, Xerox і Fuji Xerox, Fujitsu і Amdahl* та ін.) виступають, *по-перше*, однією з найбільш дієвих інституційних форм міжнародного науково-технічного співробітництва (на сьогодні кількість даних альянсів

у світі перевищує 3,5 тис.), *по-друге* – проявом якісно нових механізмів міжнародного науково-технічного співробітництва та його обслуговування (частка даних альянсів у високотехнологічних галузях перевищує 70 %) з метою подолання інноваційного розриву у світовій економіці з використанням важелів венчурного фінансування (за даними ООН, обсяги венчурного капіталу в розвинених країнах за останні два роки зросли на 87 % до 300 млрд. дол. США; результативність венчурних інвестицій в НДДКР є в 10 разів вищою за результативність інших корпоративних видатків: так, в США венчурний капітал, розмір якого не перевищує 3 % сумарних корпоративних інвестицій в НДДКР, створює 15 % промислових інновацій в країні). Визначено відмінності американської і європейської корпоративних моделей організації венчурного бізнесу ТНК: для ТНК США характерним є залучення венчурного капіталу в розробку нових наукомістких технологій, для європейських – розвиток вже існуючих компаній, за визначальної підтримки держави (як свідчить досвід Великобританії, Голландії, Франції, Німеччини, Італії, Фінляндії, Бельгії, результатом цілеспрямованої державної підтримки венчурної індустрії є щорічний приріст обсягів венчурного капіталу на рівні 15–20 %).

Встановлено, що якісно новою формою розвитку міжнародного науково-технічного співробітництва та інтернаціоналізації НДДКР є зворотне переведення технологічних процесів ТНК у країни базування материнських компаній з одночасною юридичною реєстрацією прав інтелектуальної власності (досвід компаній *Google*, *General Electric*, *Nexus Q* та ін.), що зумовлює продукування радикальних інновацій шостого технологічного укладу в рамках материнських компаній і є результатом реагування на недостатню правову захищеність інтелектуальної власності в умовах жорсткої конкуренції в даному сегменті світового ринку та поступового зростання вартості високоінтелектуальної трудоресурсної складової. Про зростання ролі трудоресурсної складової свідчить також виокремлення в рамках світогосподарської системи креативних корпорацій, діяльність яких не завжди визначається виключно економічною доцільністю, а формується навколо унікальних (креативних) працівників (*Microsoft*, *Yahoo*, *Dell* та ін., персонал яких зайнятий переважно у сфері створення інтелектуальних розробок).

На основі проведеного аналізу, а також опрацювання наукових робіт Ф. Герцберга, Б. Мандельброта, Д. Макгрегора, Р. Лайкерта, Х. Варнека, Т. Пітерса, Р. Уотермана та ін. зроблено висновок, що сучасні процеси транснаціоналізації виробництва можуть ефективно здійснюватись в рамках структур, що діють на основі *фрактальних методів організації діяльності ТНК* (мережа фракталів в межах певної території доповнює комбінацію інтегрованих підрозділів транснаціональних структур, підвищуючи ефективність діяльності останніх). Фрактальна організація транснаціонального виробництва (яка спирається на інноваційні технології і зацікавлене ставлення персоналу до своєї діяльності) як наслідок втілення синергетичних підходів до управління ТНК, дозволить ефективно поєднувати інтелектуальний потенціал з виробничими чинниками діяльності ТНК, що створить підґрунтя активізації інноваційної діяльності транснаціональних корпорацій.

Особливості сучасного етапу транснаціоналізації, пов'язані зі становленням інноваційного характеру світогосподарського розвитку, проявляються не лише на рівні виробництва, а більшою мірою – на рівні розповсюдження інновацій (знань і технологій) у міжнародному масштабі. Підкреслено, що реалізація механізмів транснаціональної взаємодії передбачає необхідність укладання відповідних угод щодо лібералізації міжнародного багатостороннього і двостороннього

співробітництва, які базуються на методологічній базі синергетики (у відповідності до якої сучасне світове господарство представляє собою багаторівневу систему економічно, технологічно і соціально обумовлених нелінійних мережових взаємодій, що виключає стабільність, регулярність і лінійну передбачуваність процесів транснаціоналізації в силу їх перманентно інноваційного характеру), що впливає на спосіб взаємодії суб'єктів транснаціоналізації (відповідно до принципів нелінійності, відкритості, самоорганізованості).

Базуючись на висновку, що інновації виступають одним з найважливіших структурних чинників системи міжнародної економічної взаємодії, які можуть змінювати просторові характеристики останньої і відповідно – спосіб взаємодії суб'єктів світового господарства, підкреслено, що за даних умов система регулювання транснаціоналізації піддається значним трансформаціям, що зумовлює необхідність регулювання процесу транснаціоналізації (з метою нівелювання протиріч інтересів ТНК і держав, на території яких вони здійснюють свою діяльність). Розроблено *концептуальну схему трансформації регулювання транснаціоналізації на сучасному етапі розвитку світової економіки* (рис. 10), яка втілює синергетичні імперативи транснаціональної діяльності.

В умовах активізації процесів транснаціоналізації та посилення впливу технологічної складової економічного розвитку відбулась зміна технологічного базису транснаціонального виробництва, в результаті чого домінуючими на сучасному етапі стають соціотехнічні чинники (передбачають тісну взаємодію передової технології та високоінтелектуальної робочої сили): *по-перше*, інновації та трудоресурсне забезпечення їх продукування стали основними складовими стратегії забезпечення конкурентоспроможності ТНК (відбулось визнання домінанти трудоресурсного забезпечення: за наявними оцінками, до середини ХХІ ст. 95 % вартості товару становитиме інтелектуальний ресурс); *по-друге*, витрати на продукування необхідних знань стають співрозмірними з витратами на забезпечення фондоозброєності виробничих процесів.

Доведено, що особливості сучасного етапу транснаціоналізації економічної діяльності пов'язані зі зміною цільових орієнтирів розвитку ТНК (забезпечення саморозвитку ТНК з урахуванням рівня розвитку дотичних територіально-ресурсних систем; необхідність переходу до інноваційно-синергетичного типу розвитку тощо), реалізація яких напряду залежить від якості трудоресурсного забезпечення, яке має бути адекватним інноваційно-інтенсивному вектору транснаціоналізації. Підкреслено, що по мірі ускладнення процесів транснаціоналізації, ускладнюються процеси пошуку, залучення, концентрації, розподілу, використання людських ресурсів необхідної якості (рис. 11) як передумови забезпечення результативності економічної діяльності ТНК та самоорганізації транснаціональних систем, з урахуванням чого обґрунтовано, що система транснаціонального виробництва повинна стати системою, що самонавчається (підвищення якості підготовки людських ресурсів і рівня НДДКР є найважливішими чинниками лідерства ТНК). Доведено, що економічна конкуренція під впливом процесів транснаціоналізації зміщується в бік трудоресурсної складової (рис. 12).

Рис. 10. Концептуальна схема трансформації регулювання транснаціоналізації на сучасному етапі розвитку світової економіки

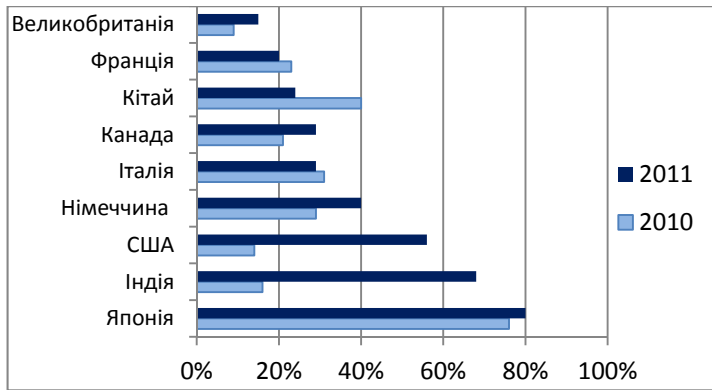

Рис.11. Динаміка змін потреби у висококваліфікованих кадрах в деяких країнах світу у 2010-2011рр., %

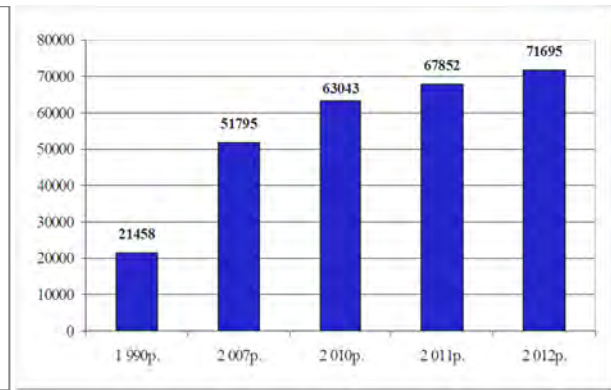

Рис. 12. Динаміка чисельності зайнятого населення в закордонних філіях ТНК світу у 1990–2012 рр., тис. чол.

Висунуто *гіпотезу*, що хоча в результаті конкуренції за людські ресурси транснаціональні корпорації здобувають монопольне володіння об'єктом конкуренції (людськими ресурсами необхідної якості), а менш потужні гравці витісняються з даного сегменту конкуренції, останні, зберігаючи конкурентний потенціал в боротьбі за інші об'єкти (які не є сферою інтересів ТНК), створюють передумови забезпечення стабільності розвитку міжнародної економічної системи. На користь справедливості даної гіпотези говорить наявність широкої мережі субпідрядних відносин ТНК з менш потужними компаніями (у т.ч. з венчурними фірмами), в результаті чого спостерігається кількісне і якісне зростання останніх (об'єктивний характер вказаного співробітництва обумовлено скороченням тривалості життєвого циклу продукції і термінів окупності інвестицій у створення інноваційних продуктів, що вимагає значної гнучкості і швидкого оновлення виробництва, яке в рамках великих господарських структур забезпечити надзвичайно складно), а також розвиток міжнародної міжфірмової кооперації (з метою зниження витрат виробництва, прискорення адаптації до змін попиту). Враховуючи, що трудоворесурсне забезпечення транснаціональної діяльності є пов'язаним з використанням орієнтованих на інноваційний розвиток систем і методів управління людськими ресурсами, застосуванням безперервного внутрішнього трудоворесурсного аудиту, обґрунтовано, що чинники, пов'язані з формуванням трудоворесурсного забезпечення ТНК, мають перетворитись на *внутрішні механізми саморозвитку корпорацій* (рис. 13). Підкреслено, що успішна діяльність транснаціональних структур залежить від того, наскільки їх трудоворесурсне забезпечення відповідатиме вимогам інноваційного типу розвитку.

В результаті проведеного дослідження зроблено висновок, що найважливішою умовою розвитку конструктивних форм конкуренції в сфері трудоворесурсного забезпечення на міжнародному рівні в умовах транснаціоналізації є створення оптимальної системи взаємодоповнюючих конкурентних середовищ (представлених, з одного боку, транснаціональними корпораціями, а з іншого – рештою суб'єктів господарювання різних рівнів), що формує умови забезпечення цілісності світогосподарської системи і підтверджує висновок щодо синергетичного характеру інноваційного розвитку як основної сфери призначення і використання високоінтелектуальних людських ресурсів.

У п'ятому розділі «Концепція системної трансформації інноваційного забезпечення транснаціоналізації світової економіки» здійснено моделювання оптимізації економічних інтересів суб'єктів транснаціоналізації в умовах інноваційного розвитку; розроблено концептуально-організаційний механізм системної трансформації інноваційного забезпечення транснаціоналізації світової економіки; визначено стратегічні напрями активізації участі України в процесах міжнародної інноваційної взаємодії.

Глобальний вплив ТНК на сферу соціально-економічних відносин формується як симбіоз інтересів учасників даного процесу (ТНК як джерела інвестицій; держав як споживача інвестицій; суспільства як опосередкованого учасника процесу розміщення, функціонування і споживання результатів інвестиційної діяльності), що зумовлює необхідність кількісного визначення шляхів узгодження інтересів вказаних сторін і відповідно – моделювання оптимізації економічних інтересів суб'єктів транснаціоналізації в умовах інноваційного розвитку світової економіки.

В результаті дослідження умов збалансування максимально можливих корисностей суб'єктів транснаціоналізації при оптимальному використанні ресурсів (рис. 14) і шляхів забезпечення оптимального рівня державного регулювання процесів транснаціоналізації економічної діяльності (рис. 15) відзначено, що встановлення оптимального рівня державного регулювання процесів транснаціоналізації економічної діяльності, за якого рівень корисності суб'єктів задовольняв би їх інтересам, є динамічним процесом, в рамках якого провідним чинником змін виступають інновації.

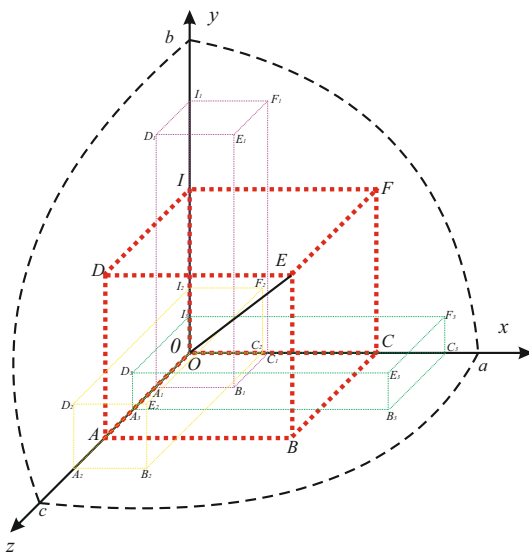

Рис. 14. Модель сукупності корисностей суб'єктів транснаціоналізації при оптимальному використанні ресурсів

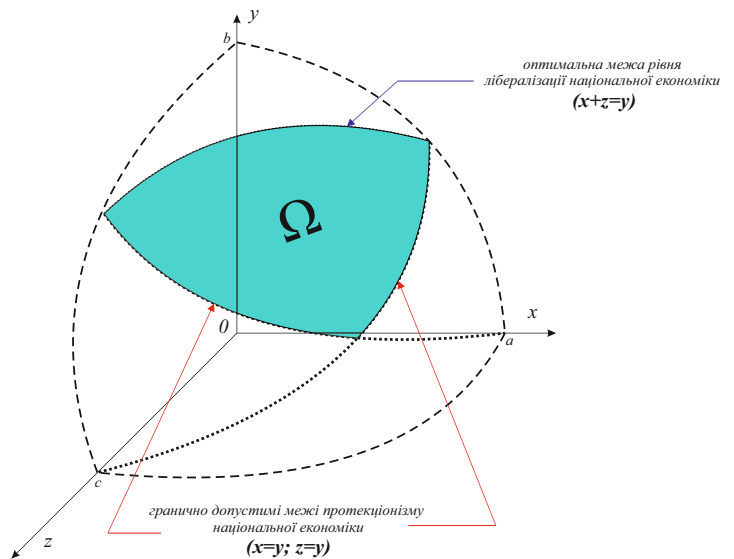

Рис. 15. Модель оптимального рівня державного регулювання транснаціоналізації економічної діяльності (приймаюча країна)

$$\frac{x^2}{a^2} + \frac{y^2}{b^2} + \frac{z^2}{c^2} = 1 \quad (1)$$

$$0 < x < a, \quad 0 < y < b, \quad 0 < z < c \quad (2)$$

$$f(x, y, z) = xyz \quad (3)$$

$$a_{min} \leq x < a, \quad b_{min} \leq y < b, \quad 0 \leq z < c. \quad (4)$$

$$\begin{cases} x + z \geq y \\ x \leq y \\ z \leq \end{cases} \quad (5)$$

$$\frac{x^2}{a_1^2} + \frac{y^2}{b_1^2} + \frac{z^2}{c_1^2} = 1, \quad (6)$$

де a, b, c – максимальні значення економічних корисностей діяльності відповідно змінних держави, ТНК і населення;

a_1, b_1, c_1 – максимальні корисності держави, суб'єктів економічної діяльності та суспільства відповідно, що встановлені після змін, спричинених інновацією;

x, y, z – значення корисностей відповідних суб'єктів транснаціоналізації;

Ω – область оптимального рівня державного регулювання транснаціоналізації економічної діяльності.

Вплив інновацій на систему корисностей суб'єктів транснаціоналізації притаманний інноваціям, які розглядаються як фактори виробництва; у даному випадку відбувається *деформація сфери корисності* (збільшується корисність ТНК за рахунок зменшення корисності держави та суспільства):

$$abc = a_1 b_1 c_1. \quad (7)$$

$$a_1 c_1 = \frac{ac}{1 + \frac{p}{100}}. \quad (8)$$

Якщо інновації є споживчими благами, ситуація розвиватиметься за сценарієм *зміни обсягу сфери корисності*:

1) при виникненні в точці M інновації збільшується лише корисність суб'єкта економічної діяльності:

$$\frac{x^2}{a^2} + \frac{y^2}{b_1^2} + \frac{z^2}{c^2} = 1, \text{ де } b_1 > b \quad (9)$$

2) рівняння набуде вигляду (6), але можливими будуть декілька варіантів зміни корисностей держави і суспільства:

– інновація зумовлює зростання (зменшення) корисності і держави, і суспільства: $a_1 > a, c_1 > c$ ($a_1 < a, c_1 < c$);

– інновація зумовлює зростання (зменшення) корисності держави і не впливає на рівень корисності суспільства: $a_1 > a, (a_1 < a,) c_1 = c$;

– інновація зумовлює зростання (зменшення) корисності суспільства і не впливає на рівень корисності держави: $a_1 = a, c_1 > c$ ($c_1 < c$);

– інновація зумовлює зростання корисності держави і зменшується корисність суспільства: $a_1 > a, c_1 < c$;

– інновація зумовлює зменшення корисності держави і сприяє зростанню корисності суспільства: $a_1 < a, c_1 > c$.

Таким чином, кожна n -на інновація спричинятиме зміни корисностей суб'єктів економічного процесу, і рівняння моделі після реалізованих змін матиме вигляд:

$$\frac{x^2}{a_n^2} + \frac{y^2}{b_n^2} + \frac{z^2}{c_n^2} = 1, \text{ де } b_n > b_{n-1}. \quad (10)$$

Відповідно, внаслідок *деформації сфери корисності* чи *зміни обсягу сфери корисності* відбувається трансформація області оптимального їх співвідношення, а отже підтверджено висновок щодо необхідності запровадження певних регуляторних заходів державної політики в сфері транснаціоналізації протекціоністського чи лібералізаційного характеру.

В результаті проведеного дослідження зроблено висновок, що для системного розуміння ролі, яку відіграє інноваційне забезпечення у трансформації процесів

транснаціоналізації, необхідним є використання міждисциплінарного підходу, який надає розуміння системоутворюючої ролі інноваційної складової у становленні сучасної світогосподарської системи, у зміні характеру взаємодій між суб'єктами останньої, а також в активізації процесів транснаціоналізації. Переосмислення системної ролі інноваційного забезпечення у розвитку процесів транснаціоналізації (будь-які технологічні інновації, що здатні в глобальному масштабі вплинути на мету і масштаб транснаціональної взаємодії, виступають одним з найважливіших чинників структурних зрушень в рамках транснаціоналізації) надає розуміння того, як повинна формуватись політика держав в області інновацій, з метою створення умов для підвищення ролі останніх у забезпеченні міжнародного економічного розвитку (з використанням важелів транснаціоналізації). Розроблено *концептуально-організаційний механізм системної трансформації інноваційного забезпечення транснаціоналізації світової економіки* (рис. 16).

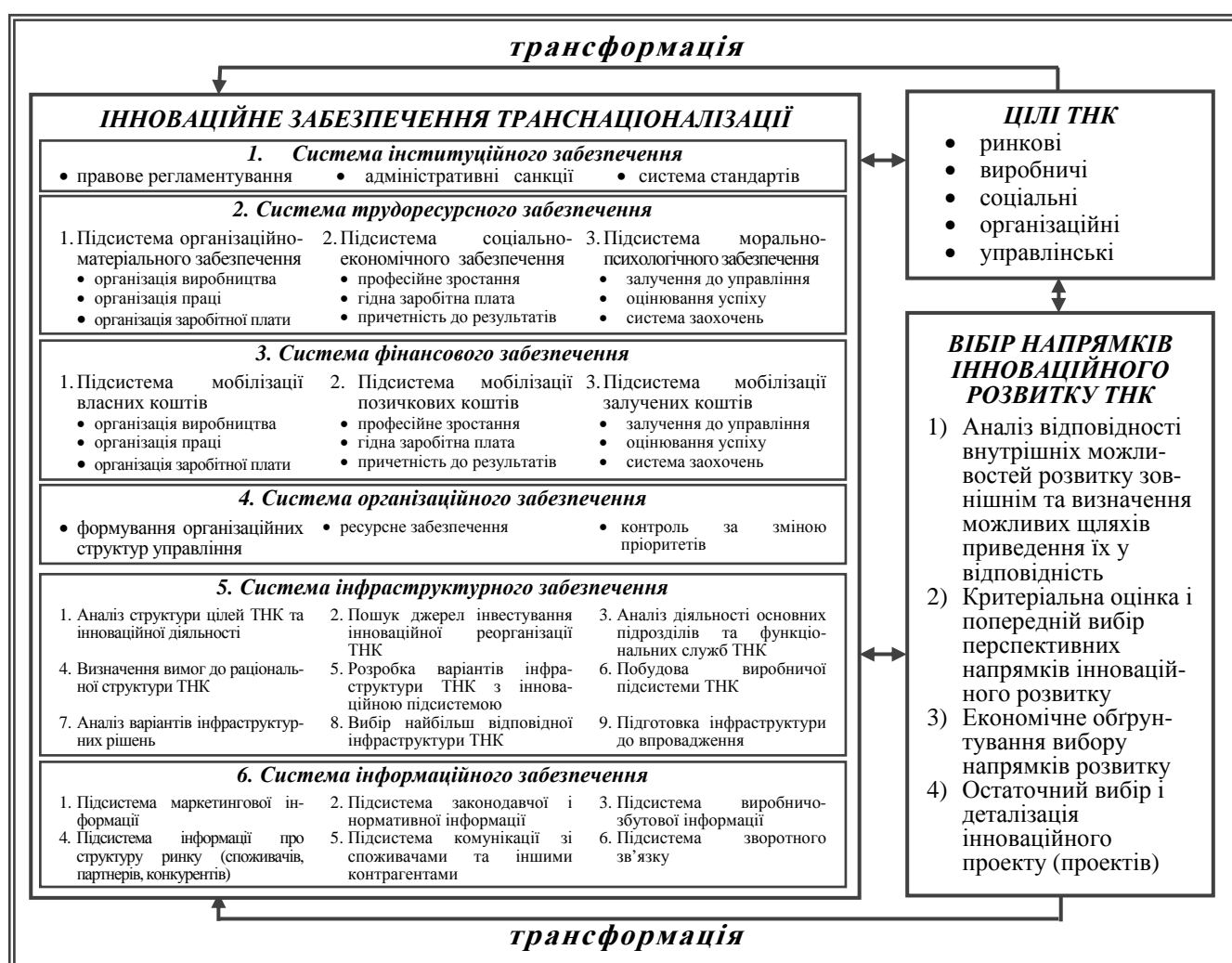

Рис.16. Концептуально-організаційний механізм системної трансформації інноваційного забезпечення транснаціоналізації світової економіки.

Зроблено висновок, що державна політика інноваційного розвитку має передбачати, *по-перше*, контроль за дифузією інновацій та управління процесом розповсюдження знань і технологій; *по-друге*, генерування нових знань за участю широкого кола суб'єктів світогосподарської системи (перш за все, в

рамках механізмів транснаціональної взаємодії), що дозволить здійснювати позитивний вплив на позиції держави в системі світової економіки. Це є тим більш важливим, що, як встановлено в процесі дослідження, інновації можуть змінювати просторові і часові характеристики економічної системи, в якій вони продукуються і розповсюджуються.

Підкреслено, що оскільки в умовах активізації процесів транснаціоналізації модус взаємодії переміщується на наддержавний рівень, кардинально зростає роль інфраструктури інновацій, створюваної на міжнародному рівні, яка сприяє реалізації програм міжнародного інноваційного розвитку (в США – *INTAS, CRDF* та ін., в Європі – *Intelligent Energy, Eco-innovation Programme, Seventh RTD Framework Programme, Central Europe Programme, European Regional Development Fund, European Research Area, MEDENER, TAFTIE, European Technological Platforms, EERA, RIBN, EuroTex* та ін.), що зумовлює потребу в серйозній трансформації архітектури національної інноваційної системи України і її інфраструктурного забезпечення. При цьому формування сучасного інфраструктурного забезпечення національної інноваційної системи внаслідок складності, багатоаспектності та високої вартості вимагає для практичної реалізації визначення обмеженої кількості визначених пріоритетів.

Інноваційна діяльність як основний пріоритет довгострокової стратегії підвищення рівня конкурентоспроможності країн, впливає на позиції останніх у світовій економіці. Відповідно, розвиток України в найближчі десятиліття буде відбуватись в умовах жорсткої міжнародної конкуренції на фоні щорічних втрат позицій країни у рейтингу глобальної конкурентоспроможності (зниження за останній рік становило 8 позицій, подібне зниження демонстрували Єгипет, Гана, Уругвай, Бенін) (табл. 5). Однією з причин зазначеної ситуації є незадовільний стан інноваційної складової національної економіки (у 2014 р. за категорією інтелектуальної власності Україна посідала 95-ту позицію зі 130 країн) через нестачу власних інвестиційних ресурсів. За даних умов виникає необхідність залучення прямих іноземних інвестицій через механізм транснаціоналізації (в рамках якого інвестиційні ресурси вільно перерозподіляються у масштабі світового господарства).

Таблиця 5

Індекс глобальної конкурентоспроможності України

	Позиція в рейтингу	Сума балів (1-7)
GCI 2014-2015	76	4,14
GCI 2012-2013	84	4,0
GCI 2010-2011	89	3,9
GCI 2009-2010	83	4
GCI 2008-2009	72	4,1
GCI 2007-2008	71	4

Ймовірність активізації участі України у процесах транснаціоналізації зумовлена пошуком нових ринків і напрямків диверсифікації діяльності з боку ТНК країн G7 (Франція, Німеччина, Італія, Японія, Великобританія, США, Канада), які, за даними глобального аналітичного звіту *PricewaterhouseCoopers* «Світ у 2050 р.», відчули вплив світової фінансової кризи набагато сильніше, ніж країни E7 (Китай, Бразилія, Індія, Індонезія, Мексика, Туреччина, Росія), внаслідок чого очікуються зміни у

лідерстві країн за обсягом ВВП за паритетом купівельної спроможності (за умови збереження наявних тенденцій розвитку світової економіки) (табл. 6).

Таблиця 6

Фактичний і прогнозний рейтинг 20 найбільших економік світу за обсягом ВВП по ПКС

2011 р.			2030 р.		2050 р.	
Рейтинг за ПКС	Країна	ВВП за ПКС, млрд. дол. США	Країна	ВВП за ПКС, млрд. дол. США	Країна	ВВП за ПКС, млрд. дол. США
1	США	15094	Китай	30634	Китай	53856
2	Китай	11347	США	23376	США	37998
3	Індія	4531	Індія	13716	Індія	34704
4	Японія	4381	Японія	5842	Бразилія	8825
5	Німеччина	3221	Росія	5308	Японія	8065
6	Росія	3031	Бразилія	4685	Росія	8013
7	Бразилія	2305	Німеччина	4118	Мексика	7409
8	Франція	2303	Мексика	3662	Індонезія	6346
9	Великобританія	2287	Великобританія	2499	Німеччина	5822
10	Італія	1979	Франція	3427	Франція	5714
11	Мексика	1761	Індонезія	2912	Великобританія	5598
12	Іспанія	1512	Туреччина	2760	Туреччина	5032
13	Південна Корея	1504	Італія	2629	Нігерія	3964
14	Канада	1398	Корея	2454	Італія	3867
15	Туреччина	1243	Іспанія	2327	Іспанія	3612
16	Індонезія	1131	Канада	2148	Канада	3549
17	Австралія	893	Саудівська Аравія	1582	Південна Корея	3545
18	Польща	813	Австралія	1535	Саудівська Аравія	3090
19	Аргентина	720	Польща	1415	В'єтнам	2715
20	Саудівська Аравія	686	Аргентина	1407	Аргентина	2620

За даних умов з боку України доцільним видається не лише створення сприятливого інвестиційного клімату, а й надання преференцій високотехнологічним галузям, які володіють потенційними інноваційними конкурентними перевагами в аспектах виробництва та здійснення НДДКР (літакобудування, космічна галузь, сфера програмного забезпечення, виробництво енергозберігаючого обладнання тощо), задіяння можливостей яких сприятиме інтеграції національних інноваційних систем за участю України через утворення відповідних корпоративних мереж, у т.ч. через зростання частки іноземного фінансування НДДКР і створення дослідних підрозділів закордонних ТНК в Україні.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження вирішено важливе наукове завдання системно-методологічного та концептуально-організаційного забезпечення інноваційної трансформації транснаціоналізації світової економіки.

1. В результаті проведеного дослідження здійснено узагальнення теоретичних основ транснаціоналізації, визначено основні мотиви транснаціональної діяльності компаній, ідентифіковано *об'єктивні основи транснаціоналізації як феномену сучасного етапу розвитку світового господарства* (поглиблення інтернаціоналізації виробництва, науки, техніки; підвищення ролі коопераційних зв'язків і набуття ними міжнародного характеру; формування суб'єктами господарювання різних країн спільних науково-

виробничих структур; широке використання в процесі управління міжнародними господарськими структурами інформаційних і телекомунікаційних технологій).

2. Зроблено висновок, що *транснаціоналізація світової економіки* представляє собою процес розширення міжнародної діяльності компаній та установ промислового, фінансового спрямування, сфери послуг, їх вихід за рамки географічних кордонів країн, що призводить до перетворення національних компаній у транснаціональні за рахунок поглинання компаній інших країн, створення спільних компаній, залучення іноземних інвестицій, довгострокової науково-технічної кооперації тощо, – що призводить до отримання доступу до додаткових джерел фінансового капіталу, нових технологій та інновацій, сучасного організаційно-управлінського досвіду. Розроблено *еволюційну модель транснаціоналізації економічної діяльності*. Виділено кількісні та якісні ознаки ТНК.

3. Ідентифіковано *провідні ознаки трансформаційних процесів транснаціоналізації економічної діяльності* (зміна характеру участі країн і підприємств у міжнародному поділі праці; розвиток форм міжнародного виробництва ТНК; більш високий рівень інтернаціоналізації виробництва і капіталу; активізація форм міжнародної економічної діяльності). Розроблено *структурну схему трансформації транснаціоналізації економічної діяльності*. Зроблено висновок, що в результаті активізації процесів транснаціоналізації геополітичні імперативи світогосподарського розвитку поступаються місцем геоекономічним імперативам.

4. Встановлено провідну роль інноваційної складової у системно-структурному забезпеченні транснаціоналізації світової економіки. Підкреслено *дуалістичний характер* впливу ТНК на світовий інноваційний розвиток (з одного боку, ТНК є результатом інтенсивного розвитку міжнародної інноваційної сфери; з іншого – ТНК виступають потужним механізмом впливу на вказану сферу, формуючи нові та удосконалюючи наявні інновації). Висунуто *гіпотезу*, що оскільки отримання надприбутків ТНК є можливим лише при цілеспрямованому формуванні структури виробництва у відповідності до попиту на продукцію і наявними виробничими потужностями, формування попиту на продукцію до початку її виробництва з урахуванням потреб світового ринку, і відповідно територіально-структурні рамки, створювані корпораціями, стають необхідними умовами функціонування ТНК.

5. Встановлено *синергетичний характер інноваційного розвитку*, ідентифіковано *чинники синергізму* інноваційного розвитку (наявність уніфікованих елементів в конструкції інноваційної продукції; можливість суміщення визначених ланок технологічних ланцюгів; можливість суміщення певних процесів життєвих циклів продукції/технології; можливість суміщення окремих функцій і завдань управління; взаємне відкриття каналів комерційної і науково-технічної інформації). Висунуто *гіпотезу*, що чим вищою є очікувана нестабільність і жорсткість конкуренції на світових ринках, тим більшою мірою успішність компанії, що здійснює міжнародну економічну діяльність, буде залежати від наявності позитивного ефекту синергізму інновацій (системності інноваційної діяльності).

6. На основі аналізу складових, напрямів, форм міжнародного науково-технічного співробітництва зроблено висновок щодо визначальної ролі міжфірмової науково-технічної кооперації у забезпеченні світового інноваційного розвитку. Обґрунтовано, що провідна роль у здійсненні міжнародного науково-технічного співробітництва належить

транснаціональним корпораціям (як формі міжнародного створення і глобального поширення інновацій). Визначено *чинники* домінуючої ролі транснаціоналізації у забезпеченні інноваційного розвитку світової економіки (зростання технологічних можливостей ТНК; можливості фінансування високої вартості досліджень і розробок, необхідних для створення інноваційного продукту; необхідність проникнення на зовнішні ринки для забезпечення комерційного успіху інновацій; об'єктивний характер технологічної конвергенції; необхідність швидкого проникнення інноваційного продукту на багато ринків; можливість уникнення нетарифних торговельних бар'єрів та ін.)

7. Підкреслено системний характер інноваційного розвитку світової економіки, визначено процедурні вимоги щодо побудови інноваційної системи в рамках міжнародної компанії. На основі обґрунтування необхідності випереджального підходу до продукування інновацій, розроблено *структурну схему формування потреб у пріоритетних інноваціях у міжнародному економічному середовищі*.

8. В результаті проведеного дослідження встановлено, що системні перетворення транснаціоналізації відбуваються як в напрямку розширення різноманіття цілей діяльності ТНК під впливом вимог інноваційного розвитку, так і різновидів структур, що входять до їх складу. Виходячи з того, що діяльність сучасних ТНК представляє собою соціотехнічну систему, обґрунтовано, що вказана взаємодія надає ТНК загальносистемних властивостей, якими не володіє жодна із вказаних систем окремо. Розроблено *концептуальну схему взаємодії параметрів інноваційного розвитку ТНК*.

9. Найважливішою характеристикою транснаціоналізації і механізму управління інноваційною діяльністю ТНК виступає підвищення уваги до трудоресурсної складової. Одночасно встановлено наявність певного *парадоксу*: чим більшою є необхідність в інноваційному розвитку виробництва, тим складнішим є вирішення завдання підвищення творчої активності персоналу, на основі чого зроблено висновок, що інновація має призводити до посилення внутрішніх і зовнішніх позитивних мотивів та послаблення зовнішніх негативних мотивів або до посилення мотивації до праці за рахунок одного з мотивів без її послаблення за рахунок інших мотивів.

10. В результаті інноваційної діяльності ТНК сприяють оновленню у міжнародному масштабі промислових технологій і збільшенню масштабів нововведень шляхом формування і підтримання сприятливого *інноваційного клімату*, під яким запропоновано розуміти цілеспрямований комплекс умов (матеріальних, фінансових, трудоресурсних, інформаційних, організаційних), необхідних для здійснення інноваційної діяльності на різних рівнях, що забезпечує перехід економічної системи (міжнародного, макро-, макрорівня) на інноваційну модель розвитку через реалізацію таких можливостей: виробництво нових або удосконалення наявних видів продукції та послуг; кадрові інновації; управлінські інновації; ринкові інновації; придбання ноу-хау, патентів; фінансово-податкові преференції; державно-приватне партнерство; комерціалізація технологій тощо.

11. У світовій економіці формується *поліцентрична модель інноваційної політики ТНК*, в результаті чого транснаціональні корпорації перетворюються на провідну рушійну силу світового інноваційного розвитку. З метою реалізації науково-технічного потенціалу, ТНК використовують такі форми інтернаціоналізації науково-технічного співробітництва: створення власних центрів НДДКР; формування міжнародних технологічних альянсів; передача замовлень на виконання наукових

досліджень і розробок іншим компаніям на умовах аутсорсингу; доступ до нових технологій шляхом злиттів і поглинань.

12. Враховуючи, що *інноваційне забезпечення транснаціоналізації економічної діяльності* представляє собою, у *широкому розумінні*, забезпечення структурних зрушень в процесі економічної діяльності ТНК, країн базування та приймаючих країн в напрямі підвищення їх технологічного рівня, а у *вузькому розумінні* – науково-дослідне забезпечення довгострокових програм інноваційного розвитку (реалізацію інноваційних програм), створення механізму фінансування нововведень, створення програми інформаційного забезпечення продукування інновацій, – розроблено *механізм інноваційного забезпечення транснаціоналізації економічної діяльності*.

13. Запропоновано під *інноваційним забезпеченням транснаціоналізації економічної діяльності* розуміти комплекс системних дій, спрямованих на реалізацію ринкового та інноваційного потенціалу транснаціональних корпорацій, який передбачає: діагностику зовнішнього середовища ТНК, ідентифікацію змістовної наповненості чинників зовнішнього середовища ТНК, визначення системи цілей інноваційного розвитку ТНК розробку системи інформаційного забезпечення інноваційної діяльності ТНК, – що у підсумку призводить до активізації міжнародних внутрішньофірмових і міжфірмових господарських зв'язків інноваційного спрямування через використання важелів і організаційних форм транснаціональної економічної взаємодії.

14. Встановлено, що поряд з укрупненням і диверсифікацією діяльності ТНК, спостерігається тенденція до оптимізації розміру компаній, зокрема виникнення явища транснаціоналізації малого бізнесу. Зроблено висновок, що сучасні процеси транснаціоналізації виробництва можуть ефективно здійснюватись в рамках структур, що діють на основі фрактальних методів організації діяльності ТНК, що дозволить ефективно поєднувати інтелектуальний потенціал з виробничими чинниками діяльності ТНК та створить підґрунтя активізації інноваційної діяльності транснаціональних корпорацій.

15. Встановлено, що якісно новою формою розвитку міжнародного науково-технічного співробітництва та інтернаціоналізації НДДКР є зворотне переведення технологічних процесів ТНК у країни базування материнських компаній з одночасною юридичною реєстрацією прав інтелектуальної власності як джерела міжнародних конкурентних переваг.

16. Особливості сучасного етапу транснаціоналізації, пов'язані зі становленням інноваційного характеру світогосподарського розвитку, зумовлюють необхідність укладання угод щодо лібералізації міжнародного багатостороннього і двостороннього співробітництва, які базуються на методологічній базі синергетики. Розроблено *концептуальну схему трансформації регулювання транснаціоналізації на сучасному етапі розвитку світової економіки*, яка втілює синергетичні імперативи транснаціональної діяльності.

17. Доведено, що на сучасному етапі транснаціоналізації економічної діяльності, успішність переходу до інноваційно-синергетичного типу розвитку напряду залежить від якості трудових ресурсів забезпечення. Висунуто *гіпотезу*, що хоча в результаті конкуренції за людські ресурси транснаціональні корпорації здобувають монопольне володіння об'єктом конкуренції (людськими ресурсами необхідної якості), а менш потужні гравці витісняються з даного сегменту конкуренції, останні, зберігаючи конкурентний потенціал в боротьбі за інші об'єкти (які не є сферою інтересів ТНК), створюють передумови забезпечення стабільності розвитку міжнародної економічної системи.

18. Враховуючи, що трудоресурсне забезпечення транснаціональної діяльності є пов'язаним з використанням орієнтованих на інноваційний розвиток систем і методів управління людськими ресурсами, розроблено *структурну схему внутрішніх механізмів саморозвитку корпорацій*, яка є втіленням висновку, що успішна діяльність транснаціональних структур залежить від того, наскільки їх трудоресурсне забезпечення відповідає вимогам інноваційного типу розвитку.

19. В результаті моделювання збалансування максимально можливих корисностей суб'єктів транснаціоналізації при оптимальному використанні ресурсів і шляхів забезпечення оптимального рівня державного регулювання процесів транснаціоналізації економічної діяльності, відзначено, що встановлення оптимального рівня державного регулювання процесів транснаціоналізації економічної діяльності, за якого рівень корисності суб'єктів задовольняв би їх інтересам, є динамічним процесом, в рамках якого провідним чинником змін виступають інновації.

20. В результаті проведеного дослідження зроблено висновок, що визнання системної ролі інноваційного забезпечення у розвитку процесів транснаціоналізації (інновації можуть змінювати просторові і часові характеристики економічної системи, в якій вони продукуються і розповсюджуються) зумовлює необхідність створення умов для підвищення ролі останніх у забезпеченні міжнародного економічного розвитку (з використанням важелів транснаціоналізації). Розроблено *концептуально-організаційний механізм системної трансформації інноваційного забезпечення транснаціоналізації світової економіки*.

21. Визначено, що розвиток України в найближчі десятиліття буде відбуватись в умовах жорсткої міжнародної конкуренції на фоні нестачі власних інвестиційних ресурсів. За даних умов виникає необхідність залучення прямих іноземних інвестицій через активізацію участі України у процесах транснаціоналізації (у т.ч. через зростання частки іноземного фінансування НДДКР і створення дослідних підрозділів закордонних ТНК в Україні) та надання преференцій високотехнологічним галузям, які володіють потенційними інноваційними конкурентними перевагами.

ПУБЛІКАЦІІ АВТОРА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Михайлишин Л.І. Транснаціоналізація світової економіки: інноваційний аспект: монографія / Л.І. Михайлишин. Вінниця: ДонНУ, 2016. – 314 с. (*Рецензія* – Вісник Приазовського державного технічного університету. – 2016. – № 31. – С. 303) (15,2 д.а.).

2. Михайлишин Л.І. Транснаціоналізація економічної діяльності: теорія і практика: монографія / В.Я. Брич, Л.І. Михайлишин. – Брошнів-Осада: Вид. «Галія», 2015. – 262 с. (15,0/7,5 д.а.)

Особистий внесок здобувача: проаналізовано закономірності розвитку та особливості трансформації процесів транснаціоналізації в сучасних умовах, а також досліджено вплив розвитку інновацій на сферу економічних інтересів суб'єктів транснаціоналізації.

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз:

3. Mykhailyshyn L.I. Role of innovations in the formation of global economic processes / L.I. Mykhailyshyn // Scientific journal «Economics and finance». Economics,

management, law: realities and perspectives: Collection of scientific articles. – Les Editions L'Originale, Paris, France, 2016. – P. 96–99 (0,3 д.а.).

4. Михайлишин Л.І. Дослідження інновацій як благ глобальної споживчої системи / Л.І. Михайлишин // Міжнародний науковий журнал «Технологічний аудит та резерви виробництва». – 2016. – № 2/6 (28). – С. 52-56 (0,56 д.а.).

5. Михайлишин Л.І. Інноваційна політика України в контексті Євроінтеграції: стан, проблеми, перспективи розвитку / Л.І. Михайлишин // Scientific Journal Virtus Issue # 3, October, 2015. – P. 130–135 (0,51 д.а.).

6. Михайлишин Л.І. Системні перетворення транснаціоналізації в новітніх імперативах інноваційного розвитку / Л.І. Михайлишин // Вісник Приазовського державного технічного університету: зб. наукових праць (Серія: Економічні науки) / ПДТУ. – Маріуполь, 2015. – Вип. 30. – С. 176–183 (0,61 д.а.).

7. Михайлишин Л.І. До питання про методологічні засади трансформаційних процесів транснаціоналізації економічної діяльності / Л.І. Михайлишин // Вісник Приазовського державного технічного університету: зб. наукових праць (Серія: Економічні науки) / ПДТУ. – Маріуполь, 2015. – Вип. 29. – С. 288–294 (0,49 д.а.).

Публікації у наукових фахових виданнях:

8. Михайлишин Л.І. Системна трансформація інноваційного забезпечення економічного розвитку / Л.І. Михайлишин // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. – 2016. – Вип. 17. – Ч. 3. – С. 28–33 (0,47 д.а.).

9. Михайлишин Л.І. Трансформації інноваційно-орієнтованих моделей розвитку в глобальній економіці / Л.І. Михайлишин, В.С. Свірський // Інноваційна економіка. Серія: Економіка та інноваційний розвиток національного господарства. – 2016. – Вип. 1-2 [61]. – С. 15–21 (0,65/0,35 д.а.).

Особистий внесок здобувача: досліджено вплив інновацій на глобальну економічну систему в контексті трансформаційних змін споживчих і виробничих відносин.

10. Михайлишин Л.І. Прикладні аспекти теорій транснаціоналізації 60–70-х років ХХ століття / Л.І. Михайлишин // «Економіка та суспільство». – Електронне фахове видання Мукачівського державного університету. – 2016. – № 2. – С. 68–74. – Режим доступу: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/2_ukr/13.pdf (0,59 д.а.).

11. Михайлишин Л.І. Зарубіжний досвід активізації інноваційної діяльності / Л.І. Михайлишин // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2016. – Вип. 6. – Ч. 2. – С. 99–105 (0,62 д.а.).

12. Михайлишин Л.І. Теорії транснаціоналізації: основи формування й критичні аспекти / Л.І. Михайлишин // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2015. – Вип. 5. – С. 117–122 (0,52 д.а.).

13. Михайлишин Л.І. Гоекономічні аспекти інтелектуального забезпечення світового інноваційного розвитку / Л.І. Михайлишин, Ю.А. Гетьманенко // Вісник Донецького національного університету. Серія В: Економіка і право. – 2014. – Вип. 2. – С. 142–148 (0,57/0,35 д.а.).

Особистий внесок здобувача: проаналізовано прикладні аспекти існуючих теорій транснаціоналізації та запропоновано ринкову теорію транснаціоналізації, яка описує еволюцію фірми в ТНК, причини такої еволюції, потенційні можливості і загрози, а також ймовірність її майбутніх трансформацій.

14. Михайлишин Л.І. До питання про трудоворесурсне забезпечення інноваційного розвитку глобальної економіки / Л.І. Михайлишин, Ю.А. Гетьманенко // Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки. – 2014. – Вип. 28. – С. 156–163 (0,65/0,0,35 д.а.).

Особистий внесок здобувача: досліджено ключові аспекти трудоворесурсного забезпечення інноваційного розвитку економік в умовах глобалізації, які в свою чергу пояснюють сучасні тенденції міграційних потоків, причини зміни демографічної ситуації і в певній мірі, причини дисбалансів в економічному розвитку країн світу.

15. Михайлишин Л.І. Інновації як форма глобальних соціально-економічних відносин / Л.І. Михайлишин // Інноваційна економіка. – Тернопіль: СМП Тайп, 2014. – № 3 (52). – С. 6–13 (0,65 д.а.).

16. Михайлишин Л.І. Формування концептуальних основ регулювання ринку праці України в умовах трансформації інноваційного розвитку глобальної економіки / Л.І. Михайлишин, Ю.А. Гетьманенко // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Сер.: Економічні науки. – 2014. – № 1. – С. 85–92 (0,54/0,3 д.а.).

Особистий внесок здобувача: здійснено дослідження інновацій в контексті їх впливу на економічну і соціальну сфери, зокрема встановлено взаємозв'язок понять: товарні інновації, технологічні інновації, інновації як форма бізнесу, інновації як сфера формування суспільного класу.

17. Михайлишин Л.І. Розвиток та боротьба з корупцією в Україні / Л.І. Михайлишин // Інноваційна економіка. – Тернопіль: СМП Тайп, 2013. – № 2 (40). – С. 7–13 (0,6 д.а.).

18. Михайлишин Л.І. Реформування фіскальної політики та ефективність процесів інтеграції України до ЄС / Л.І. Михайлишин // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечение иностранных инвестиций: региональный аспект / Донецкий национальный университет. – 2013. – Ч. 2. – С. 199–203 (0,45 д.а.).

19. Михайлишин Л.І. Роль експортно-імпорتنних операцій при формуванні гео економічного і геополітичного вектора України / Л.І. Михайлишин, О.А. Побоїв // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. – Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2012. – Вип. IV (48). Економічні науки. – С. 86–97 (0,6/0,4 д.а.).

Особистий внесок здобувача: висунуто ряд пропозицій щодо стимулювання інвестиційних процесів в Україні.

20. Михайлишин Л.І. Міжнародний тероризм як особлива форма глобального конфлікту: причини, наслідки та способи боротьби / Л.І. Михайлишин, Ю.І. Коровчук // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ, Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2012. – Вип. II. Економічні науки. – С. 48–58 (0,5/0,3 д.а.).

Особистий внесок здобувача: проаналізовано вплив тероризму на встановлення глобальних економічних відносин та розглянуто особливості взаємозв'язку атитерористичної діяльності з встановленням гео економічних інтересів країн.

21. Михайлишин Л.І. Управління процесами антикризової діяльності на підприємствах / Л.І. Михайлишин, А.А. Шевченко // Інноваційна економіка. – Тернопіль: СМП Тайп, 2012. – № 4 (30). – С. 41–46 (0,5/0,3 д.а.).

Особистий внесок здобувача: представлено базовий алгоритм розробки і реалізації антикризових програм підприємства.

22. Михайлишин Л.І. Напрями удосконалення механізму стимулювання і розвитку зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів малого і середнього бізнесу / Л.І. Михайлишин, Б.А. Камінський // Інноваційна економіка. – Тернопіль: СМП Тайп, 2012. – № 2 (28). – С. 298–302 (0,4/0,2 д.а.).

Особистий внесок здобувача: розроблено пропозиції щодо реформування фіскально-бюджетного механізму стимулювання і розвитку зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів малого і середнього бізнесу.

23. Михайлишин Л.І. Основні напрями удосконалення діючого механізму регулювання процесів транснаціоналізації економічної діяльності в умовах глобалізації / Л.І. Михайлишин // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечение иностранных инвестиций: региональный аспект / Донецкий национальный университет. – 2012. – Ч. 2. – С. 241–247 (0,4 д.а.).

24. Михайлишин Л.І. Інституційне забезпечення вдосконалення організаційно-правового механізму регулювання прямих іноземних інвестицій / Л.І. Михайлишин // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. – Чернівці: ЧТЕІ КНЕТУ, 2011. – Вип. II (42). Економічні науки. – Частина I. – С. 199–208 (0,5 д.а.).

25. Михайлишин Л.І. Впровадження прогресивного оподаткування доходів фізичних осіб як напрям забезпечення суспільного добробуту / Л.І. Михайлишин, Ю.І. Коровчук // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. – Чернівці: ЧТЕІ КНЕТУ, 2011. – Вип. I (41). Економічні науки. – Частина I. – С. 312–323 (0,5/0,3 д.а.).

Особистий внесок здобувача: висунуто ряд пропозицій щодо реформування макроекономічного механізму регулювання процесів транснаціоналізації в Україні та визначено методи забезпечення конкурентоспроможності національних товаровиробників в глобальному економічному середовищі.

26. Михайлишин Л.І. Узгодження системи цінностей суб'єктів транс націоналізації економічної діяльності / Л.І. Михайлишин // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечение иностранных инвестиций: региональный аспект / Донецкий национальный университет. – 2011. – Ч. I. – С. 279–287 (0,45 д.а.).

27. Михайлишин Л.І. Вектори інтеграції України: в ЄС чи СНД / Л.І. Михайлишин // Науково-Інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. – 2011. – № 3. – С. 172–181 (0,55 д.а.).

Публікації в інших виданнях:

28. Михайлишин Л.І. Інновації в системі факторів модернізації виробництва України / Л.І. Михайлишин, З.Р. Цимбалістий // Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених «Міжнародний бізнес і

туризм в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку» (м. Тернопіль, 12–13 травня 2016 р.). – Тернопіль: ТНЕУ, 2016. – С. 123–125 (0,2/0,1 д.а.).

Особистий внесок здобувача: обґрунтовано необхідність переорієнтації виробничої діяльності підприємств в Україні з сфери використання світового досвіду на сферу використання адекватних інноваційних розробок національної науки.

29. Михайлишин Л.І. Напрями реформування інноваційної політики України в контексті євроінтеграції / Л.І. Михайлишин // Збірник тез доповідей Дванадцяті Міжнародної науково–практичної конференції молодих вчених «Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна візія та виклики глобалізації». (м. Тернопіль, 26–27 березня 2015 р.). – Тернопіль: ТНЕУ, 2015. – С. 176–178 (0,2 д.а.).

30. Михайлишин Л.І. Економічний синергізм, як напрям забезпечення геополітичного позиціонування України / Л.І. Михайлишин // Збірник тез доповідей Одинадцяті Міжнародної науково–практичної конференції молодих вчених «Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації» (м. Тернопіль, 13–14 лютого 2014 р.). – Тернопіль: ТНЕУ, 2014. – Ч. 1. – С. 158–161 (0,2 д.а.).

Всього – 15 публікацій в інших виданнях загальним обсягом 3,1 д.а., з яких особисто автору належить 2,3 д.а.

Підручники, навчальні посібники:

31. Навчально-методичний комплекс з курсу «Інноваційний розвиток підприємства» для студентів спеціальностей 8.03050301 «Міжнародна економіка», 8.03050801 «Фінанси і кредит» / Л.І. Михайлишин, Ю.І. Коровчук. – МПП «ТАЛІА». – смт. Брошнів-Осада. – 2016. – 240 с. (8,25/5 д.а.).

Особистий внесок здобувача: представлення навчальних матеріалів в схемах і таблицях та розробка навчального тренінгу з дисципліни.

32. Навчально-методичний комплекс з курсу «Фінансовий менеджмент» для спеціальності 8.03050801 «Фінанси і кредит» фахове спрямування «Фінансовий менеджмент» / Л.І. Михайлишин. – Івано-Франківськ: Видавничо-тиражувальний центр ІФННІМ ТНЕУ, 2014. – 280 с. (5 д.а.).

Всього опубліковано 7 навчально-методичних комплексів загальним обсягом 82,4 д.а., з яких особисто автору належить 52,1 д.а.

АНОТАЦІЯ

Михайлишин Л.І. Системна трансформація інноваційного забезпечення транснаціоналізації світової економіки. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. – Донецький національний університет Міністерства освіти і науки України. – Вінниця, 2016.

Дисертаційну роботу присвячено розробці теоретико-методологічних основ дослідження системної трансформації транснаціоналізації і на цій основі – цілісної наукової концепції системної трансформації інноваційного забезпечення транснаціоналізації світової економіки на сучасному етапі світогосподарського розвитку.

В роботі досліджено теоретико-методологічні детермінанти феномену транснаціоналізації світової економіки; проаналізовано концептуальні засади інноваційного розвитку світової економіки; визначено закономірності інноваційного забезпечення транснаціоналізації світової економіки; досліджено концептуально-визначальні характеристики синергетичного характеру транснаціоналізації економічної діяльності; сформовано концепцію системної трансформації інноваційного забезпечення транснаціоналізації світової економіки.

Ключові слова: транснаціоналізація світової економіки, інноваційний розвиток світової економіки, інноваційний розвиток ТНК, інноваційне забезпечення, інноваційне забезпечення транснаціоналізації економічної діяльності, міжнародне науково-технічне співробітництво, синергетичний характер транснаціоналізації, системна трансформація, трансформаційні процеси, трансформації інноваційного забезпечення транснаціоналізації.

АННОТАЦІЯ

Михайлишин Л.И. Системная трансформация инновационного обеспечения транснационализации мировой экономики. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.02 – мировое хозяйство и международные экономические отношения. – Донецкий национальный университет Министерства образования и науки Украины. – Винница, 2016.

Диссертационная работа посвящена разработке теоретико-методологических основ исследования системной трансформации транснационализации и на этой основе – целостной научной концепции системной трансформации инновационного обеспечения транснационализации мировой экономики на современном этапе мирохозяйственного развития.

В работе исследованы теоретико-методологические детерминанты феномена транснационализации мировой экономики; проанализированы концептуальные основы инновационного развития мировой экономики; определены закономерности инновационного обеспечения транснационализации мировой экономики; исследованы концептуально-определяющие характеристики синергетического характера транснационализации экономической деятельности; сформирована концепция системной трансформации инновационного обеспечения транснационализации мировой экономики.

Исследованы теоретические основы транснационализации мировой экономики; проанализированы методологические основы трансформационных процессов транснационализации экономической деятельности на современном этапе мирохозяйственного развития; проанализировано системно-структурное обеспечение транснационализации мировой экономики.

Исследованы базисные составляющие и императивы инновационного развития мировой экономики; проанализированы определяющие черты международного научно-технического сотрудничества как основы инновационного развития мировой экономики; определены системные последствия инновационного развития мировой экономики.

Идентифицирован системный характер преобразований транснационализации в новейших императивах инновационного развития; исследовано становление парадиг-

мы развития транснационализации мировой экономики в контексте международного научно-технического сотрудничества; проанализировано инвестиционно-инновационное обеспечение транснационализации экономической деятельности.

Определены особенности современного этапа международного научно-технического сотрудничества с участием ТНК; исследованы особенности проявления синергетического характера транснационализации на современном этапе развития мировой экономики; проанализированы трудоресурсные трансформации инновационного обеспечения транснационализации экономической деятельности.

Осуществлено моделирование оптимизации экономических интересов субъектов транснационализации в условиях инновационного развития; разработан концептуально-организационный механизм системной трансформации инновационного обеспечения транснационализации мировой экономики; определены стратегические направления активизации участия Украины в процессах международного инновационного взаимодействия.

Ключевые слова: транснационализация мировой экономики, инновационное развитие мировой экономики, инновационное развитие ТНК, инновационное обеспечение, инновационное обеспечение транснационализации экономической деятельности, международное научно-техническое сотрудничество, синергетический характер транснационализации, системная трансформация, трансформационные процессы, трансформации инновационного обеспечения транснационализации.

SUMMARY

Mykhailyshyn L.I. The System Transformation of Innovative Software Transnationalization of the World Economy. – Manuscript.

The dissertation to complete for the scientific degree of doctor of economic sciences, specialty 08.00.02 – World Economy and International Economic Relations. – Donetsk National University of Ministry of Education and Science of Ukraine. – Vinnytsia, 2016.

Dissertation is devoted to development of theoretical and methodological foundations of the research system transformation transnationalization and on this basis – an integrated scientific concept of systemic transformation of innovative software transnationalization of the world economy hectares present stage of economic development.

In this work the theoretical and methodological determinants of the phenomenon of transnationalization of the world economy are developed; the conceptual basis of innovative development of the world economy is analyzed; the regularities of innovative software transnatsionaizatsiyi world economy are identified; the conceptual and defining characteristics of the synergistic nature of transnationalization of economic activity are studied; the concept of systemic transformation of innovative software transnationalization of the world economy is formed.

Keywords: transnationalization of the world economy, innovative development of the world economy, innovative development of TNC, innovative software, providing innovative transnationalization of economic activity, international scientific and technical cooperation, the synergistic nature of transnationalization, system transformation, transformation process, transformation of innovative software transnationalization.